

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และ ข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “การสื่อสารในการจัดการประชาคมบางลำพู” โดยการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อ

1. วิเคราะห์พัฒนาการของประชาคมบางลำพู
2. วิเคราะห์ปัจจัยที่เกื้อหนุนให้เกิดการก่อตัวของประชาคมบางลำพู
3. วิเคราะห์กลไกการสื่อสารในการจัดการภายในประชาคมบางลำพู

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บข้อมูลโดยการสังเกต และ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 37 ท่าน สามารถสรุปผลการศึกษาตามปัญหำนำการวิจัยการวิจัยได้ดังนี้

ปัญหำนำการวิจัย ข้อที่ 1. : พัฒนาการของประชาคมบางลำพู

ผลจากการศึกษาสรุปได้ว่า พัฒนาการของประชาคมบางลำพู สามารถแบ่งได้เป็น 4 ระยะ คือ ระยะเรียนรู้ ระยะปรับกระบวนการ ระยะเผชิญปัญหา ระยะแสวงหาทางออก

1.ระยะเรียนรู้ เป็นระยะบุคคลภายนอกเข้ามาจุดประกายให้กับคนในชุมชนและจัดกิจกรรมต่างๆเพื่อให้คนในชุมชนได้เกิดการเรียนรู้ และสามารถดำเนินกิจกรรมต่างๆต่อไปด้วยตนเอง ซึ่งในระยะนี้บางกอกฟอรัมจะมีบทบาทเป็นแกนนำหลัก โดยในระยะเรียนรู้มีขั้นตอนต่างๆดังนี้ คือ

1.1 การพูดคุย เป็นการพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันระหว่างบางกอกฟอรัม (องค์กรเอกชนเพื่อการพัฒนา) ซึ่งเป็นบุคคลภายนอก และ แกนนำริเริ่ม ซึ่งเป็นเจ้าของธุรกิจบนถนนพระอาทิตย์ที่ย้ายเข้ามาในชุมชน ในเรื่องจุดเริ่มต้นของการรวมตัวกัน

1.2 **การทำแนวร่วม** เป็นการขยายเครือข่ายความร่วมมือในการทำกิจกรรมร่วมกัน โดยบางกอกฟอรัม และ แกนนำริเริ่ม ได้ทำการหาแนวร่วมโดยการพูดคุยชักชวนกลุ่มต่างๆ ในชุมชน คือ คนดั้งเดิม กรรมการชุมชนในย่านบางลำพู เจ้าของธุรกิจบนถนนพระอาทิตย์

1.3 **การเรียนรู้ร่วมกันระหว่างแกนนำ** เป็นการร่วมกันทำกิจกรรมเพื่อเรียนรู้วิธีการทำงาน และ เพื่อให้แกนนำที่เข้าร่วมได้รู้จักกันมากขึ้น โดยผ่านทางกิจกรรม 2 อย่าง คือ การประชุมระดมสมอง และ การจัดกิจกรรมย่อย

1.4 **การขยายฐานสู่ประชาชน** เป็นการกระตุ้นประชาชนในย่านให้ตื่นตัวในการทำกิจกรรมร่วมกัน เนื่องจากในย่านบางลำพูยังไม่เคยมีการทำกิจกรรมร่วมกัน จึงต้องมีการจัดกิจกรรมเพื่อให้คนในย่านได้เห็นถึงกิจกรรมและรูปแบบการมีส่วนร่วมอย่างเป็นรูปธรรมโดยการจัดกิจกรรมย่อย และ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการค้นพบต้นลำพู ต้นสุดท้ายในย่านบางลำพู เพื่อให้ประชาชนในย่านได้ภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ของย่าน

2. **ระยะปรับกระบวนการ** เป็นระยะบุคคลภายนอกได้ลดบทบาทลง มีการรวมกลุ่มกันชัดเจนขึ้น และ แกนนำในชุมชนได้ดำเนินกิจกรรมในชุมชนด้วยตนเองซึ่งเป็นการเรียนรู้ในการทำงานร่วมกันในหมู่ของแกนนำ ในหมู่ของประชาชน หรือ ระหว่างแกนนำกับประชาชน และ ระหว่างแกนนำกับบุคคลภายนอก โดยในระยะนี้การรวมกลุ่มจะมีการเปลี่ยนแปลงดังนี้

2.1 **จัดโครงสร้าง** เป็นการจัดระบบการทำงานของประชาคมให้มีความชัดเจนขึ้นในด้านต่างๆ ดังนี้

2.1.1 **การรวมชุมชนในย่านบางลำพู** คือ ชุมชนเขียนนิवासน์-ไก่อ๊ว ชุมชนวัดสังเวช ชุมชนมัสยิดจักรพงษ์ ชุมชนวัดสามพระยา และ กลุ่มเจ้าของธุรกิจบนถนนพระอาทิตย์ เป็น “ประชาคมพระอาทิตย์”

2.1.2 **การตั้งคณะกรรมการประชาคม** ซึ่งประกอบไปด้วยบุคคล 3 กลุ่มคือ เจ้าของธุรกิจจำนวนหนึ่งบนถนนพระอาทิตย์ กรรมการชุมชนที่เข้าร่วม ราษฎรอาวุโส และมีการตั้งคณะที่ปรึกษาประชาคม ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นอาจารย์ นักวิชาการในสาขาต่างๆ นอกจากนี้จะเป็นตัวแทนจากหน่วยงานที่ดำเนินงานร่วมกับประชาคม

2.1.3 **การทดลองตั้งกองทุนประชาคม** เพื่อเป็นงบประมาณจากการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ในการดำเนินกิจกรรม โดยกลุ่มเป้าหมายหลัก คือ ผู้ที่ทำการค้าขายในวังงานเทศกาลถนนคนเดิน

2.2 การขยายเครือข่าย เป็นการขยายความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรม และ เพื่อความเข้มแข็งมากขึ้นในการดำเนินงานของประชาคม โดยขยายไปสู่บุคคล 2 กลุ่ม

2.2.1 เครือข่ายคนในชุมชน โดยแกนนำริเริ่มได้มีการชักชวนเจ้าของธุรกิจ และ คนดั้งเดิม หรือ กรรมการชุมชนจะชักชวนคนในชุมชนซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นคนดั้งเดิมให้เข้ามาร่วม ดำเนินงาน และ มีการกระตุ้นประชาชนในชุมชนให้มีความตื่นตัวในการเข้าร่วม โดยผ่านทางกิจกรรมต่างๆ และ ผ่านทางกระบวนการในการจัดกิจกรรม

2.2.2 เครือข่ายบุคคลภายนอก ได้มีการขยายความร่วมมือออกไปยังชุมชนอื่น คือ ชุมชนวัดอินทรวีหาร และ ชุมชนบวรรังสี และ ผู้เชี่ยวชาญในด้านต่างๆ เนื่องจากในขณะ ประชาคมได้ทำกิจกรรมในเรื่องการปกป้องผลประโยชน์ของชุมชน โดยแกนนำริเริ่มจะบทบาท สำคัญในการชักชวนบุคคลต่างๆ และมีการเปลี่ยนชื่อประชาคมเป็น “ประชาคมบางลำพู”

3. ระยะเผชิญปัญหา เป็นระยะที่มีอุปสรรคในการดำเนินงานของประชาคมหลังจากได้ร่วมดำเนินงานกันมาในระยะหนึ่ง และ เริ่มมีการแยกตัวออกจากกลุ่ม โดยอุปสรรคในการดำเนินกิจกรรมของประชาคมสามารถสรุปได้เป็น 4 ประการ คือ

3.1 กรรมการประชาคมมีความไม่ลงรอยกัน

- แนวคิดต่างกัน ระหว่างแกนนำริเริ่มของประชาคมในเรื่องของรูปแบบในการจัดการประชาคม
- ความหวาดระแวงในความไม่โปร่งใสในการดำเนินกิจกรรม ระหว่างประธานชุมชนท่านหนึ่ง กับ แกนนำริเริ่ม

3.2 ความไม่ความในการดำเนินงานของคณะกรรมการประชาคม

- การมีการะับผิดชอบของตนเองทำให้ไม่สามารถเข้าร่วมงานกับประชาคมได้อย่างเต็มที่
- การไม่กล้าแสดงความคิดเห็น
- การไม่กระตือรือร้นในการเข้าร่วม

3.3 การที่ยังไม่สามารถชักจูงให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเต็มที่

- ยังไม่มีการจัดกิจกรรมที่ตอบสนองลักษณะความต้องการของคนแต่ละกลุ่มซึ่งมีความแตกต่างกัน ทำให้ประชาชนยังไม่เกิดความสนใจในการร่วมทำกิจกรรมอย่างจริงจัง

- ลักษณะของกิจกรรม การจัดกิจกรรมต่างๆที่ผ่านมาจากประชาคมส่วนใหญ่จะใช้วัฒนธรรมดั้งเดิมเป็นสื่อในการดึงดูดความสนใจของคนในย่าน แต่คนในย่านส่วนใหญ่จะไม่รู้สึกว่าการจัดขึ้นเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน ทำให้ความสนใจลดน้อยลง

- ช่องทางของคนในย่านในการเข้าร่วมกิจกรรม หรือ แสดงความคิดเห็นยังมีอุปสรรค เนื่องจาก ไม่สามารถเข้าถึงกรรรมชุมชนได้ ไม่ได้รับข่าวสารในกระบวนการดำเนินกิจกรรม และ ไม่เชื่อมั่นว่าความคิดเห็นของตนจะได้รับการพิจารณาจากกรรมการประชาคมหรือไม่

- ความคาดหวังในการเห็นผลที่เป็นรูปธรรม คนในพื้นที่ส่วนใหญ่จะประเมินว่าจากการทำกิจกรรมแล้วไม่เห็นผลประโยชน์ที่ชุมชนได้รับอย่างเป็นรูปธรรม ทำให้ไม่เห็นประโยชน์ของการทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งมีผลทำให้ไม่สนใจในการร่วมดำเนินกิจกรรม

3.4 **ข่าวลือในชุมชน** ข่าวลือในชุมชนจะเกิดขึ้นในช่วงที่ประชาคมจัดกิจกรรมเชิงรุกซึ่งจะมีความเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของคนในชุมชน

4. **ระยะแสวงหาทางออก** เป็นระยะที่กลุ่มได้รับบทเรียนจากการทำงานร่วมกันมาในระยะเวลาหนึ่ง ได้มีการคิดหาทางออกร่วมกันในหมู่ของแกนนำประชาคม และได้มีการปรับโครงสร้าง และ การดำเนินงานให้สอดคล้องกับสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบันดังนี้

4.1 **แยกกิจกรรมออกเป็นเครือข่าย** โดยการสนับสนุนให้กรรมการแต่ละท่านดำเนินกิจกรรมต่างๆตามที่ตนสนใจ ซึ่งทำให้ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการริเริ่ม และ การดำเนินกิจกรรมอย่างจริงจังมีมากขึ้น และเกิดกิจกรรมที่หลากหลายมากขึ้น

4.2 **สื่อสารถึงกลุ่มเป้าหมายโดยตรง** เป็นการสื่อสารโดยตรงสู่กลุ่มเป้าหมายของแต่ละกิจกรรม แทนที่จะสื่อสารผ่านกลไกของกรรมการชุมชนเหมือนในระยะแรกๆ

4.3 **กิจกรรมอยู่ในชีวิตประจำวันมากขึ้น**

ปัญหาการวิจัยข้อที่ 2 : ปัจจัยที่เอื้อต่อการก่อตัวของประชาคมบางลำพู

จากผลการศึกษาสรุปได้ว่าปัจจัยที่เอื้อต่อการก่อตัวของประชาคมบางลำพู สามารถแบ่งได้เป็น 5 ปัจจัย คือ

1. **แนวคิดของบุคคลที่เข้าร่วม** ได้แก่

1.1 **แนวคิดเกี่ยวกับสาธารณะ**

1.2 แนวคิดเกี่ยวกับความต้องการส่วนตัว คือ ความต้องการในแง่ของเศรษฐกิจ และ ความสวยงามของพื้นที่

2. ความผูกพันกับชุมชนของคนดั้งเดิมในพื้นที่

3. ลักษณะของแกนนำที่ริเริ่มก่อตัว ได้แก่

3.1 ลักษณะของความเป็นบุคคลที่สัมพันธ์กับสังคมภายนอก (Cosmopolite) ซึ่งจะเห็นได้จาก การเริ่มพูดคุยกับบุคคลนอกถึงแนวคิดในการรวมตัว และ การชักชวนบุคคลภายนอกเข้ามาสนับสนุนการดำเนินงานของประชาคม

3.2 การเชื่อมโยงกับคนในชุมชนได้ เนื่องจากแกนนำริเริ่มบางท่านเป็นคนดั้งเดิมที่เป็นที่ยอมรับในชุมชน และ บางท่านเป็นที่รู้จักของคนในชุมชน

3.3 การมีความคิดสร้าง และ สนุกกับการจัดกิจกรรมในพื้นที่

4. ลักษณะของเครือข่ายการสื่อสาร ผู้ที่ริเริ่มดำเนินกิจกรรมร่วมกันจะเป็นบุคคล 3 กลุ่ม คือ กลุ่มเจ้าของธุรกิจ ราษฎรอาวุโส และ กรรมการชุมชนในย่าน ซึ่งบุคคลแต่ละจะสามารถเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารในการดำเนินงานให้บุคคลภายในกลุ่มของตนเองได้

5. การกระตุ้นจากบุคคลภายนอก โดยบุคคลภายนอกมีบทบาทในการกระตุ้นให้เกิดการรวมตัวใน 2 บทบาท คือ

5.1 บทบาทในการจุดประกายความคิดในการรวมตัว ซึ่งบางกอกฟอรัมมีบทบาทสำคัญ โดยการประสานความเข้าใจร่วมกันระหว่างคนในชุมชน จัดประชุมในการดำเนินงาน และ ประสานงานกับบุคคลภายนอก

5.2 บทบาทในการสนับสนุน หน่วยงานหลักที่ให้การสนับสนุนการดำเนินงานของประชาคม ได้แก่ กรุงเทพมหานคร เขตพระนคร การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะให้การสนับสนุนในเรื่องงบประมาณ และ การอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมต่างๆ

ปัญหานำการวิจัยที่ 3 : กลไกการสื่อสารในการจัดการประชาคมบางลำพู

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาคำเนินกิจกรรมของประชาคมบางลำพู โดยพิจารณาจากกิจกรรม 2 รูปแบบ ได้แก่ - กิจกรรมเชิงรุก คือ กิจกรรมเทศกาลถนนคนเดิน
- กิจกรรมในเชิงปกป้องผลประโยชน์ของชุมชน คือ การร่วมกันอนุรักษ์อาคารโรงพิมพ์

โดยวิเคราะห์กลไกการสื่อสารในการจัดกิจกรรมระหว่างบุคคลกลุ่มต่างๆ คือ กลไกการสื่อสารภายในแกนนำ กลไกการสื่อสารระหว่างแกนนำประชาคมกับประชาชนในพื้นที่ กลไกการสื่อสารระหว่างแกนนำประชาคมกับบุคคลภายนอก จากผลการศึกษาสรุปได้ว่า

กิจกรรมเชิงรุก

กลไกการสื่อสารภายในแกนนำ

ผลการศึกษาสรุปได้ว่ากลไกการสื่อสารภายในแกนนำ จะเป็นการสื่อสารที่มีลักษณะเป็นทางการ และการสื่อสารที่เกิดจากความสนิทสนมคุ้นเคยกันเป็นการส่วนตัวด้วย โดยในระยะแรกอาจจะรู้จักกันจากการเข้าร่วมประชุม และได้พัฒนาความสัมพันธ์จนสนิทสนมกัน โดยจะพบรูปแบบการสื่อสารใน 2 ลักษณะคือ

1. การสื่อสารสองทางแบบเป็นทางการ ได้แก่

1.1 การประชุมระดมสมอง

2. การสื่อสารสองทางแบบไม่เป็นทางการ ได้แก่

2.1 การไปมาหาสู่กัน

2.2 การขอบคุณกันโดยบังเอิญ

กลไกการสื่อสารระหว่างแกนนำประชาคมกับประชาชนในพื้นที่

ผลการศึกษาสรุปได้ว่ากลไกการสื่อสารระหว่างแกนนำประชาคมกับประชาชนในพื้นที่จะเป็นการสื่อสารใน 3 รูปแบบคือ

1. การสื่อสารทางเดียว ได้แก่

1.1 การตีตประกาศตามชุมชน

1.2 ใบปลิว

1.3 รถกระจายเสียง

1.4 สื่อมวลชน

2. การสื่อสารสองทางแบบเป็นทางการ ได้แก่

2.1 การประชุมกลุ่มย่อย

3. การสื่อสารสองทางแบบไม่เป็นทางการ ได้แก่

3.1 การพูดคุยระหว่างแกนนำ ริเริ่มกับเจ้าของธุรกิจ

3.2 การใช้กลไกกรรมการชุมชนในการสื่อสารกับคนในชุมชน ซึ่งมีบทบาทต่าง ๆ ดังนี้

- การกระจายข่าวสาร
- การกระตุ้นและทำความเข้าใจ
- การชักชวนให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม
- การช่วยแกนนำริเริ่มในการสำรวจศักยภาพชุมชน

3.3 การสื่อสารผ่านเสียงสะท้อน (Feedback) ของประชาชน

- เสียงสะท้อนผ่านกรรมการชุมชน
- เสียงสะท้อนผ่านผู้เข้าร่วมประชุม
- เสียงสะท้อนผ่านวงสนทนาของสมาชิกชุมชน

กลไกการสื่อสารระหว่างแกนนำประชาคมกับบุคคลภายนอก

ผลการศึกษาสรุปได้ว่ากลไกการสื่อสารระหว่างแกนนำประชาคมกับบุคคลภายนอก จะเป็นการสื่อสารใน 2 รูปแบบคือ

1. การสื่อสารสองทางแบบเป็นทางการ ได้แก่

1.1 การประชุมระดมสมอง

1.2 การประชุมเพื่อขอความสนับสนุน

2. การสื่อสารสองทางแบบไม่เป็นทางการ ได้แก่

2.1 การพูดคุยในจุดเริ่มต้น

2.2 การชักชวนบุคคลภายนอก

2.3 การพูดคุยขอความช่วยเหลือ

กิจกรรมในเชิงปกป้องผลประโยชน์ของชุมชน

กลไกการสื่อสารภายในแกนนำประชาคม

ผลจากการศึกษาสามารถสรุปได้ว่ากลไกการสื่อสารภายในแกนนำประชาคมจะเป็นการสื่อสารใน 2 รูปแบบคือ

1. การสื่อสารสองทางแบบเป็นทางการ ได้แก่
  - 1.1 การประชุมระดมสมอง
2. การสื่อสารสองทางแบบไม่เป็นทางการ ได้แก่
  - 2.1 การพูดคุยกัน
  - 2.2 การบอกต่อ

กลไกการสื่อสารระหว่างแกนนำประชาคมกับประชาชนในพื้นที่

ผลจากการศึกษาสามารถสรุปได้ว่ากลไกการสื่อสารระหว่างแกนนำประชาคมกับประชาชนในพื้นที่จะเป็นการสื่อสารใน 3 รูปแบบคือ

1. การสื่อสารทางเดียว ได้แก่
  - 1.1 การแจกแบบสอบถาม
2. การสื่อสารสองทางแบบไม่เป็นทางการ ได้แก่
  - 2.1 การจัดกิจกรรม
  - 2.2 การพูดคุยกัน

กลไกการสื่อสารระหว่างแกนนำประชาคมกับบุคคลภายนอก

ผลจากการศึกษาสามารถสรุปได้ว่ากลไกการสื่อสารระหว่างแกนนำประชาคมกับบุคคลภายนอกจะเป็นการสื่อสารใน 3 รูปแบบคือ

1. การสื่อสารทางเดียว ได้แก่
  - 1.1 การยื่นจดหมายถึงผู้เกี่ยวข้อง โดยจะแบ่งเป็น 2 ลักษณะคือ
    - การเสนอข้อเรียกร้อง
    - การขอความสนับสนุน
  - 1.2 การส่งข่าวให้สื่อมวลชน

2. การสื่อสารสองทางแบบเป็นทางการ ได้แก่

- 2.1 การประชุมเพื่อขอความร่วมมือ
- 2.2 การประชุมเพื่อต่อรอง

3. การสื่อสารสองทางแบบไม่เป็นทางการ ได้แก่

- 3.1 การสร้างแนวร่วม
- 3.2 การต่อรองนอกรอบ

อภิปรายผล

ปัญหานำการวิจัยที่ 1 : พัฒนาการของประชาคมบางลำพู

จากผลการวิจัยที่พบว่า การรวมตัวของ “ประชาคมบางลำพู” จะมีจุดเริ่มที่การพูดคุยร่วมกันระหว่างบุคคลภายนอกกับแกนนำริเริ่มที่เป็นผู้ที่ย้ายเข้ามาใหม่ในชุมชนโดยมีเป้าหมายร่วมกันในการทำให้ชุมชนมีความน่าอยู่ และมีการพัฒนาในรอบๆด้านโดยให้ทุกคนในย่านได้มีส่วนร่วม และมีสิทธิในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างเต็มที่ ซึ่งสอดคล้องกับที่เอนก เหล่าธรรมทัศน์ (2542) ได้กล่าวไว้ว่า การรวมกลุ่มของประชาชนจะหมายถึงการรวมกลุ่มที่ไม่ผิดกฎหมายแต่ชอบธรรมซึ่งจะมีลักษณะ การรวมกลุ่มของคนที่ไม่ได้มีความคุ้นเคยกันมากนัก สมาชิกมารวมตัวกันอย่างสมัครใจ และการทำงานในกลุ่มจะเป็นไปอย่างเท่าเทียมกัน

จากผลการวิจัยที่พบว่า บุคคลภายนอกเป็นผู้จุดประกายในการรวมตัวของคนในย่าน ร่วมกับ แกนนำริเริ่มที่เป็นผู้ที่ย้ายเข้ามาใหม่ในชุมชนซึ่งถือว่าเป็นชนชั้นกลางที่มีความรู้ที่สามารถจะรับรู้ถึงแนวคิดในการรวมตัวกันในการฟื้นฟูชุมชน และดึงคนในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วม โดยใช้วัฒนธรรมที่สร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชนเป็นสื่อ และ สร้างกิจกรรมสนุกๆให้คนในพื้นที่ได้ออกมามีส่วนร่วมให้มากที่สุด

โดยบางกอกฟอรัมมีบทบาทเสมือนเจ้าหน้าที่พัฒนา (Change Agent) ซึ่งสอดคล้องกับ Roger (1983) ที่กล่าวว่า การสื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่พัฒนากับกลุ่มเป้าหมายจะมีประสิทธิภาพเมื่อพวกเขามีความคล้ายคลึงกัน (Homophily) เช่น ทัศนคติ การศึกษา ค่านิยม ฯลฯ ดังนั้นจึงเป็นจุดเริ่มของการรวมตัวกันของคนในย่าน จากนั้นจึงได้มีการเชื่อมโยงคนในย่านเพื่อหาเครือข่ายความร่วมมือ โดยการหาแนวร่วมนั้นได้ใช้ “ตัวเชื่อม” ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน (Homophily) โดยการชักจูงผู้ที่เป็นที่รู้จัก หรือ เป็นที่ยอมรับของคนในสังคม ซึ่งในกรณีนี้ได้แก่ ราษฎรอาวุโส และ กรรมการชุมชน ซึ่งเป็นเสมือนผู้นำทางความคิด (Opinion Leader) ของชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการก่อตัวของกลุ่ม ซึ่งจะนำไปสู่การกระตุ้นความสนใจของคนในย่าน

และสามารถเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้กับคนในย่านได้ดีกว่า แกนนำริเริ่ม หรือ บางกอกฟอรัม ซึ่งเป็นบุคคลภายนอก เช่นเดียวกับแกนนำริเริ่มที่เป็นเจ้าของธุรกิจก็มีการชักชวนเจ้าของธุรกิจด้วยกันในการเข้ามามีส่วนร่วม

จะเห็นได้ว่าบางกอกฟอรัมเป็นหน่วยงานหลักที่ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานแต่ละฝ่ายให้เข้ามาร่วมทำความเข้าใจร่วมกันในระยะแรก ในระยะแรกที่มีการพูดคุยชักชวน ทาเคริอฮายาผู้ร่วมดำเนินงาน และต่อมามีการประชุมระดมสมองร่วมกันระหว่าง คนในชุมชนที่ให้ความสนใจ และ หน่วยงานจากภายนอกที่เข้ามาร่วมงานโดยใช้เทคนิคการประชุมแบบ Future Search Conference จึงเป็นการสร้างความคุ้นเคย และ กระตุ้นให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันมากยิ่งขึ้น

ลักษณะที่พบอีกประการหนึ่งในการรวมตัวในระยะแรก คือ ในระยะแรกนี้ผู้ที่เข้ามาร่วมกันดำเนินกิจกรรมจะมีความคิดเห็นไปในแนวทางเดียวกันและมีวัตถุประสงค์อย่างเดียวกันในเรื่องของการร่วมกันดูแลชุมชนของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Judith Dwyer (1997) ที่กล่าวว่าในระยะแรกของการรวมกลุ่มผู้ที่เข้าร่วมจะมีวัตถุประสงค์อย่างเดียวกัน โดยที่ยังไม่เกิดความคิดเห็นที่ขัดแย้งกันอย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับพัฒนาการของชุมชนในระยะแรกที่ Scott Peck (1987) เรียกว่า ระยะ Pseudocommunity ซึ่งเป็นระยะที่สมาชิกที่เข้าร่วมจะมองข้ามความแตกต่างระหว่างบุคคล และ พยายามหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง โดยสมาชิกจะมีความคิดเห็นคล้ายตามกัน ยังไม่แสดงความคิดเห็นที่แท้จริงของตน ซึ่งในจุดนี้จะเป็นอุปสรรคในการสื่อสารเพื่อทำความเข้าใจร่วมกันในการสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง แต่เราจะเห็นได้ว่าในระยะต่อมา คณะกรรมการซึ่งเป็นกลไกหลักในการดำเนินงานของประชาคมเริ่มที่จะมีการแสดงความคิดเห็น และจุดยืนของตนเองได้ชัดเจนขึ้น ซึ่งเป็นผลดีในการพัฒนาการรวมกลุ่มเป็นอย่างมาก

ระยะปรับกระบวนการ เป็นพัฒนาการในระยะต่อมาที่มีการรวมตัวกันชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยบุคคลที่รวมตัวกันมีวัตถุประสงค์เดียวกันคือ ต้องการดำเนินกิจกรรมให้มีความต่อเนื่องจากในระยะเพื่อเป็นการพัฒนาชุมชน เนื่องจากการดำเนินกิจกรรมในระยะแรกค่อนข้างที่จะประสบผลสำเร็จในเรื่องของการกระตุ้นความสนใจของคนในชุมชน ซึ่งยังจัดว่าอยู่ในระยะ Pseudocommunity ตามแนวคิดของ Scott Peck (1987) คือสมาชิกที่เข้ามารวมตัวกันยังมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน และยังไม่ปรากฏความขัดแย้งกันระหว่างสมาชิก นอกจากนี้ยังพบการจัดโครงสร้าง การจัดตั้งเป็นประชาคมที่ชัดเจน และมีการยอมรับผู้นำที่ค่อนข้างชัดเจนคือกลุ่มของแกนนำริเริ่ม ลักษณะการดำเนินกิจกรรมยังใช้วัฒนธรรมดั้งเดิมและเอกลักษณ์เป็นสื่อในการชักจูงให้คนในพื้นที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรม รวมทั้งมีการขยายเครือข่ายความร่วมมือออกไปทั้งในรูปแบบของการชักชวนคนในประชาคมและ บุคคลภายนอกเข้ามา จากผลการศึกษาจะเห็นได้ว่าการขยายเครือข่ายของประชาคมใน 2 ลักษณะจะมีความแตกต่างกัน คือ การขยายเครือข่ายคนในชุมชนจะเป็นการขยายเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันมากขึ้นของคนในชุม

ชนในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ แต่การขยายเครือข่ายบุคคลภายนอกจะเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็ง และ เพิ่มอำนาจการต่อรองของประชาคม เพราะในเวลานั้นประชาคมได้ดำเนินการอนุรักษ์อาคารโรงพิมพ์ครุสภา ซึ่งผู้ชักชวนกลุ่มบุคคลทั้ง 2 เข้าร่วมงานกับประชาคมจะเป็นแกนนำริเริ่ม ในระยะปรับกระบวนการแกนนำในกลุ่มที่ร่วมกันดำเนินกิจกรรมอย่างจริงจัง จะมีความสนิทสนมกันมากขึ้น ซึ่งผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าเกิดจากการพบปะ สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการทำกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ และต่างก็มีแนวคิด ความรู้ หรือ ประสบการณ์ที่ค่อนข้างเท่าเทียมกันเลยเกิดการสื่อสารกันอย่างต่อเนื่อง จนพัฒนาความสัมพันธ์กันมากขึ้น

จะเห็นได้ว่าจุดเด่นในการรวมตัวของประชาชนในย่านบางลำพูคือ มีการสร้างช่องทางเพื่อให้บุคคลได้เข้ามาพบปะ พูดคุยกัน จนนำไปสู่การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน เพื่อดำเนินกิจกรรมร่วมกันในที่สุด ซึ่งเราจะเห็นได้จาก ในระยะแรกของการรวมกลุ่มสมาชิกของกลุ่มจะยังไม่มีความสนิทสนมคุ้นเคยกันมาก่อน แต่หลังจากได้เข้าร่วมในกระบวนการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันทำให้สมาชิกของกลุ่มได้รู้จักและมีความคุ้นเคยกันมากขึ้นโดยผ่านกระบวนการประชุมระดมสมอง และ การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน จึงนำไปสู่การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันเพื่อทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน โดยการเริ่มทำความรู้จักพูดคุยกันจะเริ่มจากการชักชวนกันโดยใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัว จากนั้นจึงมีการร่วมประชุมกันอย่างจริงจัง ดังนั้นกิจกรรมจึงเป็นช่องทางหนึ่งที่เป็นส่วนสำคัญที่ก่อให้เกิดการรวมตัวกันขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Robert Putnam (อ้างใน ฐิรวุฒิ เสนาคำ ,2540) ที่พบว่าองค์ประกอบอย่างหนึ่งที่ทำให้การรวมตัวกันดำเนินกิจกรรมของคนในชุมชนเกิดความเข้มแข็งคือ การมีช่องทางสื่อสารให้คนในชุมชนได้พูดคุยถึงปัญหาาร่วมกันทั้งในรูปแบบของการพูดคุยที่เป็นทางการ และ ไม่เป็นทางการ

ส่วนระยะต่อมา คือ ระยะเผชิญปัญหา ซึ่งเป็นระยะที่ประชาคมได้ร่วมดำเนินกิจกรรมกันมาในระยะหนึ่ง และมีผลการดำเนินงานออกมาบ้างแล้ว กระบวนการบางท่านเริ่มมีการแยกตัวออกไป เนื่องจากกลุ่มของกรรมากรท่านอื่นเริ่มมีความคิดเห็นแตกต่างในการจัดการและการดำเนินกิจกรรม แต่กลุ่มแกนหลักก็ยังคงดำเนินกิจกรรมต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับ Tuckman (ฉลอง ภิมยรัตน์, 2522) ที่กล่าวว่า ในระยะที่เกิดผลงานของกลุ่ม เกิดมีการขัดแย้งกันของสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งในระยะนี้สมาชิกที่ไม่ยอมใครอาจมีการแยกตัวจากกลุ่ม แต่กลุ่มยังมีอิทธิพลต่อสมาชิกส่วนใหญ่ ซึ่งจากความขัดแย้งที่เกิดขึ้นอาจเกิดจากการที่มีความคิดเห็น หรือ พฤติกรรมบางอย่างที่ไม่สอดคล้องกัน ซึ่งในระยะนี้จะส่งผลต่อพัฒนาการของประชาคมบางลำพูเป็นอย่างมาก แม้ว่าจะเป็นการร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเฉพาะในวงของแกนนำประชาคมก็ตาม ตามแนวคิดของ Scott Peck (1987) จะเรียกพัฒนาการของชุมชนในระยะนี้ว่า "Chaos" เพราะเป็นระยะที่เกิดขึ้นหลังจากที่สมาชิกของกลุ่มได้เรียนรู้ถึงการทำงาน และ เรียนรู้ระหว่างกันมาระยะหนึ่ง สมาชิกจะมีการเผชิญหน้ากันอย่างเปิดเผย ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่แท้จริงของแต่ละฝ่าย ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างมากในการร่วมกันพัฒนาชุมชน และสอดคล้องกับ "กระบวนการทัศน์ทางเลือกของการสื่อสารเพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคม"

(The Alternative Paradigm of Communication for Social Change) (ปารีชาติ สถาปิตานนท์ สโรบล ,2542) ที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและร่วมหาทางแก้ไข ปัญหาที่เหมาะสมในชุมชนของตนเอง

ในเรื่องความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างแกนนำประชาคม จะเห็นได้ว่าจะมีแกนนำประชาคม 2 ฝ่ายที่มีความคิดเห็นแตกต่างจากแกนนำหลักของประชาคม ซึ่งแต่ละฝ่ายมีวิธีการในการแก้ไขความขัดแย้งที่แตกต่างกัน และส่งผลต่อการดำเนินงานของประชาคมต่างกันโดยฝ่ายที่เกิดความขัดแย้งจนแยกตัวออกไปจากกลุ่มจะเป็นกลุ่มของกรรมการชุมชนชุมชนหนึ่ง กับแกนนำริเริ่มที่เป็นเจ้าของธุรกิจซึ่งอาจจะเกิดจากความแตกต่างกัน (Heterophily) เช่น ทศนคติ วัตถุประสงค์ในการเข้าร่วม ฯลฯ ทำให้ต่างเกิดความไม่พอใจ และนำไปสู่การหยุดการติดต่อกัน ทำให้ไม่มีพบปะเพื่อทำความเข้าใจร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับพฤติกรรมในการเผชิญกับความขัดแย้งแบบหลีกเลี่ยง (Avoiding) ซึ่ง Kenneth Thomas (อ้างใน Charled Conrad , 1985) กล่าวว่า เป็นพฤติกรรมที่การร่วมมือในการแก้ไขปัญหาระหว่างกันในระดับต่ำ โดยเมื่อพิจารณาแล้วจะพบว่าเป็นอุปสรรคของพัฒนาการของการรวมตัว เพราะเมื่อมีความไม่เข้าใจกันเกิดขึ้นแล้วไม่มีการทำความเข้าใจระหว่างฝ่ายจะส่งผลต่อการร่วมมือกันของประชาชนได้ ในขณะที่อีกฝ่ายที่มีความคิดเห็นไม่ตรงกันกับแกนนำหลักของประชาคมยังมีการติดต่อกันอยู่ในลักษณะของการสนับสนุนซึ่งกันและกัน ซึ่งจะไม่เป็นอุปสรรคในพัฒนาการของการรวมตัวเพราะยังมีการร่วมกันแลกเปลี่ยนและรับฟังความคิดเห็นระหว่างกัน

ลักษณะความขัดแย้งที่เกิดขึ้นอีกลักษณะหนึ่งคือ การต่อต้านแกนนำริเริ่ม ของคนดั้งเดิมในชุมชนบางท่าน โดยจะออกมาในรูปของข่าวลือในชุมชนที่มักเกิดขึ้นในช่วงของการดำเนินกิจกรรมในเชิงรุก ที่ประชาชนในพื้นที่ได้รับผลกระทบ และจะมีการเฟื่องฟูว่าจะมีฝ่ายใดได้รับผลประโยชน์ จากการศึกษาของ ชนิษฐา บัวเทศ (2541) จะพบว่า สภาวะที่เอื้ออำนวยให้เกิดข่าวลือ ได้แก่ ความรู้สึกเอนเอียงที่เกิดขึ้น และถ้าเรื่องนั้นคลุมเคลือสมเหตุสมผลก็อาจได้รับความน่าเชื่อถือ ซึ่งในกรณีนี้ข่าวลือจะเกิดจากการพูดต่อๆโดยใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัว และมีผลทำให้คนในชุมชนเกิดความสับสนในการร่วมกิจกรรมบ้าง และได้รับการไกล่เกลี่ยจากบุคคลที่เป็นที่นับถือของคนในชุมชน

ส่วนเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ จากการสังเกตของผู้วิจัยจะพบว่า ประชาชนในชุมชนที่อยู่ใกล้ศูนย์กลางของประชาคมจะมีความตื่นตัวมากกว่าประชาชนในชุมชนรอบนอกของประชาคม และ การสื่อสารระหว่างบุคคลกลุ่มต่างๆ ในย่าน ในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องของชุมชน จะเกิดขึ้นต่อเมื่อมีการดำเนินกิจกรรม ซึ่งอาจจะเนื่องมาจากการที่ประชาคมได้มีการขยายตัวออกไปมาก แต่กลุ่มบุคคลที่ดำเนินงานจริงๆจะยังเป็นเพียงกลุ่มแกนนำริเริ่มเท่านั้น ดังนั้นทำให้ความกระตือรือร้นในการร่วมกันดำเนินกิจกรรมลดน้อยลงไป ดังที่ Seashore Stanley (อ้างใน อุทัย บุญประเสริฐ , 2532) ได้สรุปว่าเมื่อกลุ่มมีขนาดใหญ่ขึ้น ระดับความกลมเกลียวจะลดลง กลุ่มจะเริ่มมี “คนวงใน” และ “คนวงนอก” เกิดขึ้น

ซึ่งจะเป็นเหตุให้การสื่อสารเกิดอุปสรรคขึ้น ซึ่งในกรณีนี้เราจะเห็นได้จากการที่กรรมการชุมชน บางท่านไม่สนใจเข้าร่วมอย่างจริงจัง โดยถือว่าตนมีภาระส่วนตัว และมีผู้ที่รับผิดชอบงานของ ประชาคมโดยตรงอยู่แล้ว ดังนั้นตนจึงไม่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินกิจกรรม หรือ ในกรณี ของประชาชนในพื้นที่ซึ่งถือว่าการดำเนินงานจะเป็นเรื่องของคณะผู้ทำงาน และตนจะอยู่ในฐานะ ของ “ผู้บริโภคร” หรือ เป็นผู้ปฏิบัติเมื่อได้รับการขอร้อง ถ้าพิจารณาตามแนวคิดของ White (1982) จะพบว่าประชาชนในชุมชนยังไม่เกิดการมีส่วนร่วมที่แท้จริง เพราะ White ได้กล่าวว่า ขั้นตอนสำคัญของการมีส่วนร่วมและเป็นการแสดงการมีส่วนร่วมที่แท้จริงของประชาชน คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ จากผลการศึกษาจะเห็นได้ว่าการดำเนินกิจกรรมของประชาคมใน ระยะเวลาที่ผ่านมาจะเป็นการมุ่งเน้นการทำงานที่ขยายเครือข่ายออกไป แต่บุคคลที่ดำเนินงานอย่าง จริงจังจะจำกัดอยู่แค่ในวงของแกนนำประชาคมเท่านั้น

แนวทางในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจึงมุ่งไปสู่การส่งเสริมให้กรรมการประชาคม หรือ ผู้ร่วมดำเนินงานของประชาคมท่านอื่นได้มีโอกาสเป็นผู้ริเริ่มกิจกรรมมากยิ่งขึ้น และสอดคล้อง กับแนวคิดของ Judith Dwyer (1997) ที่กล่าวว่าหลังจากที่กลุ่มได้มีการดำเนินการบรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่มแล้ว จะเกิดความชัดเจนในผลงานและจะมีการตรวจสอบผลการดำเนินงาน แล้ว จึงวางแผนในการดำเนินงานขั้นต่อไป เราจะเห็นได้จาก พัฒนาการระยะต่อมาของประชาคม คือ ระยะแสวงหาทางออก ถ้าหากพิจารณาจากแนวคิดของ Scott Peck (1987) ที่กล่าวว่าทาง ออกในการแก้ไขความยุ่งยากที่เกิดขึ้นในระยะ “Chaos” ทางหนึ่งคือ การจัดโครงสร้างให้มีความ ยืดหยุ่นมากที่สุดเพราะการเกิดชุมชนที่แท้จริงจะไม่มีลักษณะของการบังคับบัญชาที่ชัดเจนเกิด ขึ้น

โดยผู้วิจัยสันนิษฐานว่า แนวคิดในการแยกกิจกรรมออกเป็นเครือข่ายจะทำให้ ลักษณะของโครงสร้างในการดำเนินงานของประชาคมมีความยืดหยุ่นมากขึ้น เพราะการแยกกิจกรรมของประชาคมออกเป็นเครือข่ายที่ตรงกับความสนใจของกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่มในชุมชน จะทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น เนื่องจากกิจกรรมตรงกับความสนใจของผู้เข้าร่วม และอยู่ในชีวิตประจำวันสามารถปฏิบัติร่วมกันอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งผู้ริเริ่มกิจกรรมอาจเป็นคน กลุ่มเดียวกัน มีความคล้ายคลึง (Homophily) กับผู้ที่เข้าร่วม เช่น ความสนใจ ทัศนคติ สถานภาพ ฯลฯ ซึ่งทำให้การสื่อสารในการชักชวนให้คนในพื้นที่เข้ามาร่วมกิจกรรมได้ง่ายขึ้น เพราะช่องว่างในการสื่อสารลดลง เราจะเห็นได้ว่ากิจกรรมที่เกิดขึ้นจะมีความเป็นธรรมชาติมากขึ้น ประชาชนสามารถเข้าร่วมได้โดยตรงถ้ามีความสนใจ ซึ่งต่างจากกิจกรรมในช่วงแรกๆที่มี ลักษณะเป็นระบบการจัดการ เช่น ในการจัดกิจกรรมเชิงรุก กรรมการชุมชนจะมีหน้าที่สรรหา ชาวบ้านที่มีความสามารถในการแสดง หรือ ทำกิจกรรมต่างๆในวันงาน ฯลฯ และคาดว่าน่าจะมีแนวโน้มของความสัมพันธ์ส่วนตัวภายในเครือข่ายของกิจกรรมเพิ่มขึ้น ซึ่งอาจส่งผลให้คนใน เครือข่ายได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างเต็มที่มากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้จากการสังเกตของผู้วิจัย จะพบว่าการที่ประชาคมบางลำพูมีที่สาธารณะเพิ่มขึ้น คือ สวนสาธารณะสันติชัยปราการ และได้มีการจัดกิจกรรมร่วมกันของคนในชุมชนอย่างต่อเนื่องในบริเวณสวนสาธารณะแห่งนี้ ซึ่งสิ่งน่าจะมีบทบาทสำคัญในการเป็นเวทีในการพบปะ แลกเปลี่ยน ทำกิจกรรมร่วมกันของคนในชุมชน ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมให้คนในย่านได้มาพบปะ และ ทำกิจกรรมร่วมกันจนนำไปสู่การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของคนในย่านในการดูแลรักษาชุมชนของตนเอง ตามแนวคิดของ Habermas (อ้างใน กาญจนา แก้วเทพ , 2543) ที่กล่าวว่า ปริมาณทาสธารณะ โดยให้คนในสังคมได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน จะเป็นช่องทางของการพัฒนาประชาธิปไตย และ หลักของสังคมที่แท้จริง

ปัญหานำการวิจัยข้อที่ 2 : ปัจจัยที่เอื้อต่อการรวมตัวของประชาคมบางลำพู

ผลการวิจัยที่พบว่ามีปัจจัยต่างๆที่เอื้อต่อการรวมตัวของประชาคมบางลำพูโดยในแต่ละปัจจัยจะมีความสำคัญในการรวมตัวดังนี้

1. แนวคิดของบุคคลที่เข้าร่วม

แนวคิดในเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการรวมกลุ่มของ Marwin E. Shaw (อ้างใน หลุยส์ จำปาเทศ , 2522) ที่กล่าวว่า คนเข้าร่วมกลุ่มกันได้เพราะมีเป้าหมาย และ ความสนใจที่เหมือนกัน จากผลการวิจัยผู้วิจัยได้สันนิษฐานว่า การที่บุคคลต่างๆได้เข้ามาร่วมกันดำเนินกิจกรรมเป็นเพราะพวกเขามีวัตถุประสงค์อย่างเดียวกัน นั่นคือ ประโยชน์ที่ต่างจะได้รับการเข้าร่วม ซึ่งสอดคล้องกับที่ WHO (อ้างใน เพ็ญฟ้า คณานุรักษ์ , 2530) ที่กล่าวไว้ว่า ปัจจัยหนึ่งที่จูงใจให้คนเข้ามามีส่วนร่วมได้แก่การมองเห็นประโยชน์ตอบแทนในสิ่งที่ตนได้ทำลงไป ซึ่งถือเป็นเรื่องการกระตุ้นให้เกิดมีสิ่งจูงใจ การเข้าร่วมในการดำเนินกิจกรรมของประชาคมบางลำพูจะพบแนวคิดที่มีผลต่อการเข้าร่วมทั้งแนวคิดที่เกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับสาธารณะโดยการทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อประโยชน์ของชุมชน เช่นเดียวกับงานวิจัยของ สนิท ชาวสะอาด (2539) ที่พบว่าผลประโยชน์ที่ประชาชนจะได้รับเป็นปัจจัยที่สำคัญปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการสาธารณะท้องถิ่น และ ความต้องการส่วนตัว เช่นเดียวกับงานวิจัยของ บุญเกิด มาอ่อง (2537) ที่ศึกษาลักษณะการรวมกลุ่มของผู้พึงวิทย์ จส. 100 พบว่าการรวมกลุ่มที่เกิดขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาทางราชการและทำกิจกรรมทางสังคมอื่นๆ และ การเข้าร่วมยังแฝงผลประโยชน์ส่วนตนอีกด้วย โดยแนวคิดเกี่ยวกับความต้องการส่วนตัวอาจจะเป็นไปในเรื่องของผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และ ความสุขที่ได้ร่วมกิจกรรม

ถ้าพิจารณาตามทฤษฎีการแลกเปลี่ยน (Exchange Theory) (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2536) เราจะพิจารณาได้ทั้งในแง่ของการแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจ เช่น รายได้ที่จะได้รับการจัดกิจกรรม และ การแลกเปลี่ยนทางสังคม เช่น การทำความรู้จัก สนิทสนมคุ้นเคย และได้

พึ่งพาอาศัยกันมากขึ้น เนื่องจากแต่ละคนต้องการสิ่งต่างๆจากผู้อื่น ดังนั้นจึงเข้าดำเนินกิจกรรมร่วมกันภายใต้ข้อตกลงของกลุ่ม จนเกิดความสัมพันธ์ระหว่างกัน ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การรวมกลุ่มดำรงอยู่ได้เพราะต่างฝ่ายต่างมีความต้องการของตน ซึ่งจำเป็นจะต้องอาศัยการรวมกลุ่มเพื่อให้ได้มาซึ่งความต้องการของตน

2. ความผูกพันกับชุมชนของคนดั้งเดิมในพื้นที่

เนื่องจากย่านบางลำพูเป็นย่านที่มีความเก่าแก่ และในการรวมตัวเป็นประชาคมบางลำพู ราษฎรอาวุโสที่มีความผูกพันกับย่านได้มีความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมของประชาคมเป็นอย่างมาก เช่นเดียวกับงานวิจัยของ Stinner และคณะ(อ้างใน ปรียานุช วิริยราชวัลลภ, 2539) ที่พบว่า ผู้นำที่อยู่อาศัยในชุมชนเป็นเวลานานจะมีความสัมพันธ์กับคนในชุมชน และเกิดความผูกพันต่อชุมชน ซึ่งน่าจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน ซึ่งความผูกพันกับชุมชนของคนดั้งเดิมในพื้นที่เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการรวมตัวของประชาคมบางลำพูเป็นอย่างมาก

นอกจากนี้คนดั้งเดิมที่มีความผูกพันกับชุมชน ยังสามารถเชื่อมโยงให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการรวมตัวได้ด้วยโดยใช้ความผูกพันนี้ เช่น ให้ความรู้เกี่ยวกับบัวชุมชน บอกเล่าประวัติความเป็นมาของชุมชน ฯลฯ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการสร้างจิตสำนึกในการทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของชุมชนร่วมกัน ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวของ ศ. เสน่ห์ จามริก (2541) ที่กล่าวว่า หลักในการพัฒนาประชาคมจะอยู่ที่การสร้างจิตสำนึกของการอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนเดียวกันจะทำให้เกิดสำนึกในการร่วมแรงร่วมใจกัน ซึ่งสิ่งที่จะจูงใจให้คนเข้าร่วมมือกันไม่ได้อยู่ที่ผลประโยชน์เพียงอย่างเดียว แต่ควรพิจารณาถึงเรื่องประเด็นวัฒนธรรม ในการกระตุ้นให้คนในชุมชนเข้ามารวมตัวกันโดยสมัครใจ เพราะหากขาดพื้นฐานด้านวัฒนธรรมเป็นจิตสำนึกก็มักจะพัฒนาในเรื่องการมีส่วนร่วมไม่ค่อยได้ผลนัก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นชาวดี วงศ์พิวัฒน์ (2541) ที่ทำการศึกษาศักยภาพที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาประชาคมพระอาทิตย์โดยพบว่า ปัจจัยทางด้านวัฒนธรรมเป็นปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาประชาคมมากที่สุด

3. ลักษณะของแกนนำริเริ่ม

จากผลการวิจัยที่พบว่าแกนนำริเริ่มของประชาคมบางลำพูมีลักษณะที่เอื้อต่อการรวมตัวของประชาคมที่สำคัญอยู่ 3 ประการ คือ เป็นบุคคลที่มีลักษณะสัมพันธ์กับสังคมภายนอก (Cosmopolite) , สามารถเชื่อมโยงกับคนในชุมชนได้ และ มีความคิดสร้างสรรค์ในการจัดกิจกรรมในชุมชน โดยลักษณะแรกที่มีความสัมพันธ์กับสังคมภายนอก (Cosmopolite) ที่เริ่มจากการพูดคุยจุดประกายกับหน่วยงานภายนอก และสามารถทำการติดต่อ รวมทั้งการขอความร่วมมือ ในด้านต่างๆจากบุคคลภายนอก ซึ่งจะทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันระหว่างชุมชนกับสังคมภายนอก โดย Thomas E. Harris ได้อธิบายความสัมพันธ์ในลักษณะนี้ว่าเป็น

“ความแน่นแฟ้นของความสัมพันธ์แบบหลวม”(The Strength of Weak Ties) โดยมีลักษณะของการพบปะกันเป็นครั้งคราวของบุคคลภายนอกและคนในชุมชน ซึ่งจะทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารใหม่ๆที่เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ยังใช้ประโยชน์ในการให้คำปรึกษาในเรื่องต่างๆ และใช้เป็น “สะพาน” ในการเชื่อมโยงไปสู่กลุ่มอื่นๆได้อีกด้วย ในกรณีของประชาคมบางลำพูเราจะเห็นได้จาก การที่บางกอกฟอรัมซึ่งเป็นบุคคลภายนอกเข้ามาพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับแกนนำริเริ่มในระยะแรก ที่นำไปสู่การดำเนินกิจกรรมในชุมชนอย่างจริงจัง นอกจากนี้ยังมีการเชื่อมโยงกับกลุ่มอาจารย์และนักวิชาการที่เข้าร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันอีกด้วย ซึ่งเป็นประโยชน์ในการรวมตัวและดำเนินกิจกรรมร่วมกันของประชาคม

ความสามารถของแกนนำริเริ่มในการเชื่อมโยงกับคนในชุมชน เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการรวมตัวของประชาคม แม้ว่าแกนนำริเริ่มจะสามารถเชื่อมกับคนในชุมชนได้เพียงบางกลุ่มแต่ก็เป็นกลุ่มคนที่เป็นกำลังสำคัญในการดำเนินงานของประชาคม โดยการเชื่อมโยงนี้อาจจะอาศัยความคุ้นเคย และความสัมพันธ์ส่วนตัวของคนในชุมชนกับแกนนำริเริ่มในการเข้าร่วมดำเนินงานกับประชาคม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องปัจจัยการรวมกลุ่มของ Marwin E. Shaw (อ้างใน หลุย จ้าปาเทศ , 2522) ที่กล่าวว่า ลักษณะความสัมพันธ์ส่วนตัว (Interpersonal Attraction) การติดต่อกันบ่อยๆ ความใกล้ชิดสนิทสนมกันจะมีส่วนให้การรวมกลุ่มกันได้ ซึ่งความใกล้ชิดสนิทสนมกันอาจเกิดจากความคิดทัศนคติที่ตรงกัน ความสนใจที่เหมือนกัน ความน่าเชื่อถือ ฯลฯ ดังนั้นความสามารถในการเชื่อมโยงกับคนในชุมชนของแกนนำริเริ่มจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่จูงใจให้คนในชุมชนคล้อยตามและได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมได้อีกปัจจัยหนึ่ง

การสร้างกิจกรรมเพื่อให้คนในชุมชนได้ออกมามีส่วนร่วม เป็นช่องทางหนึ่งในการให้คนในชุมชนได้มีการพบปะ พูดคุยทำความรู้จักกันมากขึ้น ตามแนวคิดของ Robert Putnam (อ้างใน ฐิรวุฒิ เสนาคำ ,2540) ที่กล่าวว่าองค์ประกอบอย่างหนึ่งที่ทำให้การรวมตัวกันดำเนินกิจกรรมของคนในชุมชนเกิดความเข้มแข็งคือ การมีช่องทางสื่อสารให้คนในชุมชนได้พูดคุยถึงปัญหาาร่วมกันทั้งในรูปแบบของการพูดคุยที่เป็นทางการ และ ไม่เป็นทางการ ซึ่งการจัดกิจกรรมเป็นปัจจัยที่จะนำไปสู่การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันในดูแลรักษาชุมชนต่อไป ดังนั้นการมีความคิดสร้างสรรค์และชอบทำกิจกรรมในพื้นที่ของแกนนำริเริ่มจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่เอื้อต่อการรวมกลุ่มของประชาคมบางลำพู เพราะ เป็นการส่งเสริมให้คนในชุมชนได้ทำความรู้จักกัน รับรู้ถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการเข้าร่วมในกิจกรรม และมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน

4. ลักษณะเครือข่ายการสื่อสาร

ลักษณะเครือข่ายการสื่อสารเป็นอีกปัจจัยหนึ่งต่อการรวมกลุ่มของประชาคมบางลำพู ดังที่กล่าวในขั้นต้นจะพบว่าในการรวมตัวกันจะมี “ตัวเชื่อม” ระหว่างกลุ่มบุคคลที่เข้ามา

รวมตัวกัน เช่น กลุ่มแกนนำริเริ่มซึ่งเป็นเจ้าของธุรกิจที่ย้ายเข้ามาในชุมชนเชื่อมโยงกับคนดั้งเดิมในชุมชนโดยผ่านทางกรรมการชุมชน หรือ เจ้าของธุรกิจที่เป็นคนดั้งเดิมและเป็นที่รู้จักของคนในชุมชน ฯลฯ ซึ่งเมื่อพิจารณาเครือข่ายการสื่อสารระหว่างแกนนำกับประชาชนในพื้นที่ น่าจะมีความทั่วถึงกัน และมีประสิทธิภาพในการรวมกลุ่มกันดำเนินกิจกรรม ดังเช่นงานวิจัยของ ศักดา ทวีศรี (2532) ที่ศึกษาข่ายงานการสื่อสารกับการยอมรับนวัตกรรมในกลุ่มขนาดเล็ก และพบว่า การเชื่อมโยงระหว่างเครือข่ายต่างๆจะเป็นไปได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพถ้ามี “จุดเชื่อมต่อ” ซ้อนกันระหว่างข่ายงานย่อย ซึ่งเป็นการลดระยะทางระหว่างสมาชิกกับจุดเริ่มต้นของข่าวสาร ทำให้อัตราการแพร่ของข่าวสารเพิ่มขึ้น โดยสรุปว่าข่ายงานที่มีประสิทธิภาพจะต้องมีความเกี่ยวเนื่องระหว่างสมาชิกให้มากที่สุด ซึ่งเครือข่ายการสื่อสารในการรวมตัวของประชาคมบางลำพูจะมีลักษณะเป็นเช่นนี้ แต่ในทางปฏิบัติการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารระหว่างกลุ่มต่างๆของประชาคมยังไม่ทั่วถึงกันในชุมชน และยังไม่สามารถชักจูงให้คนในชุมชนได้ออกมามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมได้เท่าที่ควร

ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร และการชักจูงให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร น่าจะเริ่มจากผู้ที่ทำหน้าที่เป็น “ตัวเชื่อม” ระหว่างคณะผู้ดำเนินงาน กับ ประชาชนในพื้นที่ ยังไม่มีบทบาทอย่างเต็มที่ในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร และการโน้มน้าวให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งน่าจะมาจากความแตกต่างกัน (Heterophily) แกนนำริเริ่ม กับ ตัวแทนชุมชนซึ่งมีบทบาทเป็น “ตัวเชื่อม” ในการดำเนินงานระหว่างคณะทำงานกับประชาชนในพื้นที่ ในเรื่อง ทักษะคิด แนวคิด ในการดำเนินกิจกรรม เช่น ในกรณีของการร่วมกันอนุรักษ์อาคารโรงพิมพ์คุรุสภาที่กรรมการชุมชนแต่ละชุมชนจะมีการแจกแบบสอบถามให้คนในแต่ละชุมชนได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็น ซึ่งผลปรากฏว่าคนในชุมชนจะให้ความร่วมมือในการทำแบบสอบถามแต่จะไม่สนใจในการร่วมไปรณรงค์เรียกร้องด้วย

5. การกระตุ้นจากบุคคลภายนอก

การกระตุ้นจากบุคคลภายนอกเป็นปัจจัยหนึ่งที่เอื้อต่อการรวมกลุ่มของประชาคมบางลำพู เพราะมีบทบาทสำคัญในการจุดประกายของการรวมตัว การร่วมแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารใหม่ๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และ แก้ไขปัญหาต่างๆร่วมกับกลุ่มของประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการรวมตัวของประชาชนที่ยังยึดตามที อนุชาติ พวงสำลี และ วีรบุรณ์ วิสารทสกุล (2540) ได้กล่าว ว่าต้องมีการสื่อสารแลกเปลี่ยน ตลอดจนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกัน นอกจากนี้บุคคลภายนอกยังมีบทบาทในการสนับสนุนในเรื่องความสะดวกในการจัดกิจกรรมซึ่งเป็นช่องทางที่ให้คนในมาพบปะสังสรรค์กัน และการเชื่อมโยงบุคคลภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานจะเกิดประโยชน์ในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ข้อมูลข่าวสารใหม่ๆร่วมกันระหว่างบุคคลภายนอก กับ คนในชุมชนนี้จะเป็นไปในลักษณะของ “ความแน่นหนาของความสัมพันธ์แบบหลวม”(The Strength of Weak Ties) ส่วนใหญ่แล้วบุคคลภายนอกจะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับกลุ่มแกนนำของประชาคม ซึ่งมีความคล้ายคลึงกัน

(Homophily) (Roger, 1983) ในเรื่องของพื้นฐานความรู้ ทักษะคิด แนวคิด ซึ่งจะทำให้การสื่อสารระหว่างกันเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

จะเห็นได้ว่าปัจจัยที่เอื้อต่อการรวมตัวของประชาคมบางลำพูตั้งแต่สะปัจจัยจะเป็นสื่อที่ชักจูงให้คนในแต่ละกลุ่มภายในชุมชนที่มีความแตกต่างกัน ให้เข้ามารวมตัวกัน โดยปัจจัยในเรื่องของแนวคิดที่เห็นประโยชน์ร่วมกันจะค่อนข้างครอบคลุมคนหลายกลุ่มในชุมชนขึ้นอยู่กับว่าคนกลุ่มนั้นมีความต้องการอะไร และ เราสามารถที่จะตอบสนองความต้องการของกลุ่มต่างๆเหล่านั้นได้หรือไม่ ถ้าหากสามารถที่จะตอบสนองความต้องการ หรือ ชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ข้างหน้าที่จะได้รับก็น่าจะเป็นการเอื้อให้การรวมตัวมีความเข้มแข็งและลดความขัดแย้งลงได้ รวมทั้งปัจจัยในเรื่องของเครือข่ายการสื่อสารที่ค่อนข้างที่จะสามารถลงสู่ประชาชนในชุมชนได้อย่างทั่วถึงด้วยบทบาทของผู้ที่ทำหน้าที่ที่มีความสมบูรณ์ ดังนั้นถ้ามีการปรับปรุงในเรื่องบทบาทและหน้าที่ของ “ตัวเชื่อม” ระหว่างคณะทำงาน และประชาชนในพื้นที่ก็น่าจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของประชาชนมากยิ่งขึ้น

ปัญหานำการวิจัยข้อที่ 3 : กลไกการสื่อสารในการจัดการภายในประชาคมบางลำพู

ผลการวิจัยพบว่ากลไกการสื่อสารในการจัดกิจกรรมของประชาคมบางลำพูทั้งเชิงรุกและกิจกรรมในเชิงปกป้องผลประโยชน์ของชุมชน จะเป็นการสื่อสารในการประสานงานร่วมกันระหว่างกลุ่มบุคคล 3 กลุ่ม คือ กลุ่มแกนนำประชาคม กลุ่มประชาชนในพื้นที่ กลุ่มหน่วยงานภายนอกที่ให้การสนับสนุน ซึ่งจะพบรูปแบบการสื่อสารใน 3 แบบ คือ การสื่อสารทางเดียว การสื่อสารสองทางแบบเป็นทางการ และ การสื่อสารสองทางแบบไม่เป็นทางการ

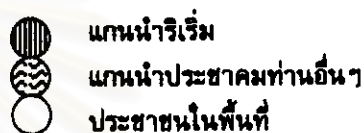
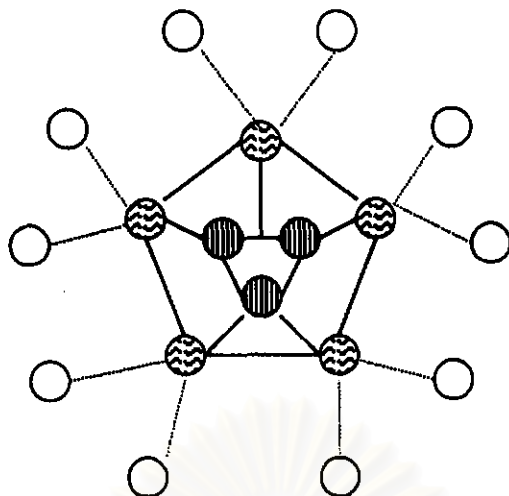
กิจกรรมเชิงรุก

จากการศึกษาการจัดกิจกรรมเชิงรุกของประชาคม ซึ่งในที่นี้จะพิจารณากิจกรรมจัดการ เทศกาลถนนคนเดิน จะพบว่า ลักษณะการจัดกิจกรรมจะเริ่มจากการ ทำความเข้าใจร่วมกัน ระหว่างคณะผู้ดำเนินงาน และ ประชาชนในพื้นที่ โดยจะชี้ให้เห็นถึงภาพของการจัดกิจกรรม และ ประโยชน์ที่จะได้รับจากการจัดกิจกรรมให้เป็นไปในทางบวก โดยการสื่อสารทำความเข้าใจร่วมกันจะผ่านทางการประชุมระดมสมอง โดยใช้เทคนิค Future Search Conference ในการสร้างจินตภาพในทางบวกให้กับผู้ที่ร่วมดำเนินงาน และ ใช้การจัดกิจกรรมย่อยๆที่จัดขึ้นก่อนวันงานในการเรียนรู้การทำงานร่วมกันระหว่างคณะทำงาน และ เป็นการกระตุ้นให้ประชาชนในพื้นที่ได้เห็นการกิจกรรมที่เป็นรูปธรรม นอกจากนี้ยังใช้สัญลักษณ์ของชุมชน คือ ต้นลำพู ซึ่งเป็นสิ่งที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนในพื้นที่ และ แสดงความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนให้ประชาชนได้เกิดความภาคภูมิใจในชุมชนของตนเอง เพื่อเป็นการกระตุ้นให้คนในชุมชนอยากเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมให้มากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด “Community By Design” ของ Scott Peck (1997)

ที่กล่าวว่า ชุมชนที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนที่แท้จริงสามารถเกิดขึ้นได้จากการร่วมกันสร้างสรรค์ของคนในชุมชนได้โดยผ่านการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน ซึ่งอาจจะเกิดจากการทำกิจกรรมร่วมกัน และ ให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมนั้น โดยกิจกรรมเชิงรุกที่ประชาคมบางลำพูได้จัดขึ้นจะมีลักษณะของกิจกรรมที่เป็นงานสนุกสนาน รื่นเริงซึ่งทำให้คนในพื้นที่เกิดความตื่นตัว และ มีความสนใจอยากที่จะเข้าร่วมในกิจกรรม เช่นเดียวกับที่ จันท์ส เพียรธรรม (2542) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดกิจกรรมง่ายๆ เช่น การจัดงานสังสรรค์ในชุมชน จะเป็นการเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้มีความสุขร่วมกัน และ เกิดอารมณ์ที่จะสนทนาร่วมกันระหว่างเพื่อนบ้าน จากที่ปกติไม่เคยมีการพูดคุยกัน จนเกิดเป็นทัศนคติที่ดีต่อการร่วมกิจกรรมชุมชน และ เต็มใจที่จะเข้าร่วมในที่สุด

เมื่อพิจารณากลไกการสื่อสารระหว่างแกนนำประชาคมในการดำเนินกิจกรรมเชิงรุกจะพบว่า การทำงานร่วมกันของคณะกรรมการประชาคมจะมีลักษณะเท่าเทียมกันในการเสนอความคิดเห็น ซึ่งเป็นไปตามหลักของการรวมตัวของกลุ่มประชาชน ที่เอนก เหล่าธรรมทัศน์ (2542) ได้กล่าวว่า การทำงานร่วมกันของบุคคลที่เข้ามารวมตัวกันจะเป็นไปในลักษณะของความเท่าเทียมกัน แต่ยังมีลักษณะความสัมพันธ์แบบสูงต่ำกว่าของสมาชิกเข้ามาเกี่ยวข้อง แต่การทำงานจะไม่ถือปฏิบัติกันแบบผู้ใหญ่น้อย และตรงกับในทางปฏิบัติของประชาคมบางลำพู เพราะจากผลการวิจัยจะเห็นได้ว่าผู้ที่มิบทบาทหลักในการดำเนินกิจกรรมจะเป็นกลุ่มแกนนำริเริ่ม เช่น การตั้งวาระการประชุม การวางแผนการดำเนินกิจกรรม ฯลฯ ในขณะที่แกนนำประชาคมท่านอื่น ๆ จะมีส่วนร่วมในการร่วมแสดงความคิดเห็น และช่วยในการเผยแพร่ข่าวสารไปยังคนในชุมชน ดังนั้นอาจวิเคราะห์ลักษณะเครือข่ายการสื่อสารภายในแกนนำประชาคมว่ามีลักษณะเครือข่ายแบบกึ่งมีศูนย์กลาง คือ จะมีลักษณะผสมระหว่างเครือข่ายการสื่อสารแบบมีศูนย์กลาง (Wheel Network) ที่ศูนย์กลางของเครือข่ายมีอำนาจในการตัดสินใจ แต่ในกรณีของประชาคมบางลำพูการดำเนินงานส่วนใหญ่จะอยู่ที่ศูนย์กลาง แต่การตัดสินใจจะเป็นการตัดสินใจร่วมกันกับ เครือข่ายการสื่อสารที่ติดต่อกันได้หมดทุกคน (All-Channel Network) ที่ทุกคนในเครือข่ายสามารถสื่อสารกันได้หมด โดยการสื่อสารระหว่างแกนนำจะเป็นไปในแนวระนาบ (Horizontal Communication) ที่มีการสื่อสารสองทางอย่างต่อเนื่อง ดังรูปแบบจำลองดังนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบจำลองที่ 8 แสดงเครือข่ายการสื่อสารระหว่างแกนนำประชาคม

ถ้าหากพิจารณาแล้วจะพบว่าการสื่อสารระหว่างแกนนำประชาคมที่มีรูปแบบการสื่อสารในแนวระนาบ และเป็นการสื่อสารแบบสองทางอย่างต่อเนื่องจะเป็นผลดีในการร่วมกันแสดงความคิดเห็นในการดำเนินกิจกรรม เพื่อให้การเรียนรู้ร่วมกัน ของแกนนำประชาคมซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาชุมชน ตามหลักของการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมที่เน้นกระบวนการโต้ตอบกันของสมาชิก (Dialectic Process) บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน (ปารีชาติ สตาปีตานนท์ สโรบล, 2542) โดยการสื่อสารระหว่างแกนนำในกิจกรรมเชิงรุกนี้จะเป็นการทำความเข้าใจร่วมกันระหว่างแกนนำ และชี้ให้เห็นถึงผลประโยชน์ที่ชุมชน และต่างฝ่ายที่จะได้รับ รวมทั้งกระบวนการดำเนินกิจกรรมด้วย แต่ลักษณะเครือข่ายการสื่อสารที่มีลักษณะแบบกึ่งมีศูนย์กลางจะเป็นจุดอ่อนในการดำเนินงานของแกนนำประชาคม เพราะเครือข่ายในลักษณะนี้จะไม่นำไปสู่การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่แท้จริงระหว่างกันของแกนนำประชาคมเพราะแกนนำท่านอื่นๆที่เข้าร่วมยังมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นอย่างไม่เต็มที่

เราสามารถที่จะมองการที่แกนนำของประชาคมไม่ได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ได้ใน 2 สาเหตุ คือ การไม่เห็นปัญหา และ พฤติกรรมการยอมตาม

การที่ไม่เห็นปัญหาอย่างชัดเจนในชุมชนทำให้ไม่เกิดความกระตือรือร้นอย่างเต็มที่ในการมีส่วนร่วม ซึ่ง Scott Peck (1987) ได้อธิบายว่าในช่วงที่ไม่มีภาวะวิกฤตคนทั่วไปก็จะไม่สนใจการมีส่วนร่วม และการสื่อสารระดมความคิดเห็นก็จะลดลงไปด้วย ในกรณีของประชาคมบางลำพูการรวมตัวกันของคนในชุมชนไม่ได้เกิดจากสภาวะวิกฤต ดังนั้นคนที่เข้ามาร่วมจึงยังไม่

ตระหนักถึงการมีส่วนร่วมเท่าที่ควร นอกจากนี้พฤติกรรมกรรมการยอมตาม เราจะเห็นได้จากการที่แกนนำบางท่านไม่กล้าแสดงความคิดเห็นของตน แต่จะยอมรับความคิดเห็นของคนอื่นโดยไม่มีการโต้แย้ง ซึ่ง Francis L. Uischak (1981) กล่าวว่าพฤติกรรมกรรมการยอมตามเกิดจากการที่บุคคลไม่ยอมแสดงพฤติกรรมที่แยกออกไปจากกลุ่มซึ่งจะส่งผลให้การดำเนินงานของกลุ่มอาจจะมีข้อมูลข่าวสารไม่เพียงพอและส่งผลเสียต่อการตัดสินใจของกลุ่มได้ ซึ่งผู้วิจัยสันนิษฐานว่าจากสาเหตุทั้ง 2 ประการนี้มีผลผลักดันให้เครือข่ายการสื่อสารภายในแกนนำประชาคมออกมาในรูปแบบกึ่งมีศูนย์กลาง เพราะกรรมการท่านอื่นไม่มีส่วนร่วมในการดำเนินงานอย่างเต็มที่บทบาทของการเป็นศูนย์กลางจึงตกอยู่ที่แกนนำริเริ่มของประชาคม

ภาวะผู้นำที่เกิดขึ้นในเครือข่ายในการจัดกิจกรรมเชิงรุกจะมีลักษณะค่อนข้างที่จะเป็นประชาธิปไตย เพราะ ในการดำเนินงานร่วมกันจะเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมได้มีการเสนอความคิดเห็นได้ แล้วมีการลงมติร่วมกัน นอกจากนี้ยังเกิดลักษณะของผู้นำในแต่ละด้านอีกด้วย คือ การมอบหมายให้กรรมการประชาคมแต่ละท่านดูแลรับผิดชอบงานในแต่ละด้านในช่วงที่จัดกิจกรรม เช่น กรรมการประชาคมซึ่งเป็นกรรมการชุมชนชุมชนหนึ่งได้รับมอบหมายให้ดูแลเรื่องผู้ค้ารายย่อยในวังงานเทศบาลถนนคนเดิน ซึ่งการมอบหมายงานแต่ละด้านให้กรรมการท่านอื่นได้มีส่วนรับผิดชอบ จะสอดคล้องกับที่ Gay และ Donald Lumsden (1998) ได้กล่าวว่าในปัจจุบันที่เน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิกผู้นำจำเป็นจะต้องเป็นบุคคลที่สามารถทำความเข้าใจกับกลุ่มสมาชิก และโน้มน้าวให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมได้ ดังนั้นสมาชิกในกลุ่มสามารถที่จะมีบทบาทเป็นผู้นำด้านสถานการณ์และโอกาสเอื้ออำนวย

ในการสื่อสารระหว่างแกนนำจะเป็นไปในรูปแบบที่ควบคู่กันไปของการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการในระยะแรก คือ การชักชวนกลุ่มบุคคลต่างๆเข้ามามีส่วนร่วม และการประชุมที่เป็นทางการในการแสดงความคิดเห็นระหว่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับที่มีผู้เสนอในการงานวิจัยของกรซวิล ทอมโกรลาส (2540) ว่าในการปฏิบัติงานควรมีการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการเพื่อสร้างความสัมพันธ์ก่อนแล้วตามด้วยการสื่อสารแบบเป็นทางการในระยะหลัง

ในเรื่องของการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้กับประชาชนในพื้นที่ที่เราจะมองได้ 2 ลักษณะ คือ การใช้สื่อทางเดียว เช่น ใบปลิว ติดประกาศ ฯลฯ และ การใช้สื่อบุคคล และจะเห็นว่าสื่อที่ประชาชนยอมรับมากกว่า คือ สื่อบุคคล ซึ่งเป็นกรรมการชุมชนที่เป็นที่ยอมรับในพื้นที่ แต่ผลจากการวิจัยยังพบว่าประชาชนในพื้นที่ซึ่งมีส่วนร่วมน้อยในการดำเนินกิจกรรมเชิงรุก ซึ่งผู้วิจัยได้วิเคราะห์ว่าน่าจะมาจาก 2 สาเหตุคือ เนื้อหาของสื่อทางเดียวไม่สอดคล้องกับการรับรู้ของประชาชน และ บทบาทของสื่อบุคคลในการเผยแพร่

ประการแรก เนื้อหาของสื่อไม่สอดคล้องกับการรับรู้ของประชาชน ได้แก่ เนื้อหาที่ปรากฏในสื่อทางเดียวจะเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวกับ ระเบียบ การเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และมีส่วนที่สื่อถึงวัฒนธรรม ความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน (Identity) ซึ่งเป็นไปตามหลัก

ของการรวมตัวของประชาชนที่ควรสื่อให้เห็นถึงรากเหง้าของชุมชนเพื่อสร้างจิตสำนึกร่วมกัน (เสนห์ จามริก, 2541) ซึ่งเนื้อหาในส่วนนี้จะต้องการการโน้มน้าวใจให้ผู้รับเห็นคล้อยตามจนนำไปสู่การเข้าร่วม ถ้าใช้กับสื่อทางเดียวซึ่งไม่ความสามารถในการโน้มน้าวใจ จึงทำให้การสื่อสารขาดประสิทธิภาพ ประชาชนยังไม่ตระหนักถึงเอกลักษณ์ของชุมชนทำให้ยังไม่เกิดสำนึกร่วมกันในการร่วมมือดำเนินกิจกรรมเพื่อชุมชน

ประการที่สอง บทบาทของสื่อบุคคลในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารในการดำเนินกิจกรรมเชิงรุกจะเป็นไปในลักษณะของการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการเพื่อขอความร่วมมือ แต่ไม่ได้ชี้ประชาชนเห็นถึงความสำคัญในการเข้าร่วมซึ่งจะเป็นการโน้มน้าวให้ประชาชนเข้าร่วมในการดำเนินกิจกรรมได้เป็นอย่างดี ถ้าพิจารณาตามแนวคิดของ Scott Peck (1987) ที่กล่าวว่าคนส่วนใหญ่จะเข้าร่วมในการดำเนินกิจกรรมเมื่อพวกเขาได้รับรู้ว่าพวกเขาเข้าร่วมเพื่ออะไร ดังนั้นการสื่อสารจึงมีบทบาทสำคัญในการแสดงให้คนในชุมชนได้รับทราบเพื่อการมีส่วนร่วมที่แท้จริง ซึ่งสื่อบุคคลควรจะมีบทบาทในการโน้มน้าวประชาชนในพื้นที่ได้มากกว่านี้

จะเห็นได้ว่าการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารจากกลุ่มแกนนำประชาคมไปยังกลุ่มของประชาชนในพื้นที่ ซึ่งจะมีลักษณะการสื่อสารสองทางแบบไม่เป็นทางการผ่าน “ตัวเชื่อม” ซึ่งอาจจะเป็นกรรมการชุมชน หรือ บุคคลที่เป็นที่รู้จักของประชาชนในพื้นที่ ข้อมูลข่าวสารต่างๆ เช่น วัตถุประสงค์ในการจัดงาน ประโยชน์ที่จะได้รับ ช่องทางในการเข้าร่วมกิจกรรม ฯลฯ ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญในการชักจูงในคนในชุมชนอยากเข้ามามีส่วนร่วม จะเกิดการบิดเบือน และข่าวสารขาดหาย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ พัทธนี เขยจรรยา และคณะ (2542) ที่พบว่าเมื่อเวลาผ่านไปเครือข่ายการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการจะค่อยๆ กลายเป็นแหล่งข้อมูลที่ไม่เป็นระเบียบ (unstructured) ในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และข้อมูลข่าวสารอาจผิดจากความเป็นจริงไปได้ง่าย ดังนั้นเมื่อข้อมูลข่าวสารในประเด็นสำคัญขาดหายไป และประชาชนขาดความสนใจในข่าวสาร ทำให้เกิดความคลุมเครือและเกิดเป็นข่าวลือในชุมชนในที่สุด เช่นเดียวกับที่พัธนี เขยจรรยาและคณะ(2542) ได้กล่าวว่า ข่าวลือจะส่งผ่านทางช่องทางการสื่อสารที่ไม่เป็นทางการที่ไม่กระฉ่างแจ้งพอ เราจะเห็นได้ชัดจากข่าวลือในช่วงที่แกนนำประชาคมทดลองจัดตั้งกองทุนประชาคมซึ่งเป็นเรื่องของผลประโยชน์ที่กระทบถึงคนในชุมชน เพราะข้อมูลข่าวสารที่ได้รับไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ต้องการจะรู้ว่าตนจะได้รับประโยชน์อย่างไรบ้างจากการร่วมกิจกรรม ประกอบกับการมีฝ่ายต่อต้านแกนนำประชาคมซึ่งเป็นคนในชุมชน และใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวในการกระจายข่าวลือออกไปเลยทำให้ข่าวลือในชุมชนแพร่ออกไปได้ง่าย แต่ข่าวลือก็ได้รับการไกล่เกลี่ยจากความสัมพันธ์ส่วนตัวเช่นเดียวกัน คือ ราษฎรอาวุโสที่เป็นที่นับถือของคนในชุมชนเป็นผู้พูดคุยไกล่เกลี่ยกับชาวบ้านในชุมชน

สำหรับการดำเนินงานร่วมกับบุคคลภายนอกจะให้เครือข่ายในลักษณะ “ความแน่นของความสัมพันธ์แบบหลวม” (The Strength of Weak Ties) ซึ่งจะเป็นการพบปะกันเป็นครั้งคราวของบุคคลภายนอกและคนในชุมชน ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารใหม่ๆ ที่เพิ่ม

ขึ้น Thomas E. Harris (1993) โดยจุดเด่นของการใช้เครือข่ายการสื่อสารระหว่างแกนนำประชาคมกับบุคคลภายนอก ในแบบของ “ความแนบแน่นของความสัมพันธ์แบบทวม” ในกิจกรรมเชิงรุกของประชาคมคือใช้ประโยชน์เป็น “สะพาน” ในการเชื่อมโยงไปสู่กลุ่มอื่นๆ เพื่อขอความสนับสนุนอีกด้วย เช่น บางกอกฟอรัมก็มีส่วนในการเชื่อมโยงอาจารย์และนักวิชาการต่างๆ เข้ามาร่วมดำเนินกิจกรรมกับประชาคม และการร่วมกันระดมสมอง และให้คำปรึกษาจากอาจารย์ นักวิชาการ และ หน่วยงานพัฒนาเอกชนในการดำเนินกิจกรรม นอกจากนี้ยังใช้เครือข่ายในสื่อสารนี้ในการประสานขอความช่วยเหลือในเรื่องของงบประมาณ และความสะดวกจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานเขตพระนคร และกรุงเทพมหานคร

นอกจากนี้จะพบว่าผู้ที่ทำหน้าที่ในการเชื่อมโยงกับบุคคลภายนอกจะเป็นแกนนำริเริ่มซึ่งเป็นศูนย์กลางของข่ายงาน จึงไม่สอดคล้องกับแนวคิดของ Granovetter (1973) ที่กล่าวว่าคนที่สามารถเป็นตัวเชื่อมกับข่ายงานภายนอกมักจะเป็นคนที่อยู่ริมข่ายงานมักจะไม่ทำตามบรรทัดฐานของกลุ่ม จึงเชื่อมโยงกับข่ายงานภายนอกได้ง่าย แต่ในกรณีของประชาคมบางลำพู่แกนนำริเริ่มซึ่งเป็นศูนย์กลางของข่ายงานจะทำหน้าที่เป็น “ตัวเชื่อม” กับบุคคลภายนอกด้วย ซึ่งผู้วิจัยได้สันนิษฐานว่าเนื่องจากประชาคมบางลำพู่เป็นการรวมตัวของชนชั้นกลางที่ย้ายเข้ามาใหม่กับคนดั้งเดิมในพื้นที่ โดยที่การจุดประกายการรวมตัวมาจากบุคคลภายนอก และเริ่มที่กลุ่มบุคคลที่ย้ายเข้ามาในชุมชนมีลักษณะสัมพันธ์กับสังคมภายนอก (Cosmopolite) ซึ่งคนสองกลุ่มนี้จะมีความคล้ายคลึงกัน (Homophily) ในด้านทัศนคติ แนวคิดการศึกษา มากกว่าคนดั้งเดิมในชุมชน ดังนั้นเมื่อมีการติดต่อสื่อสารกับบุคคลภายนอกจึงใช้กลุ่มบุคคลที่มีความคล้ายคลึงกัน

กิจกรรมในเชิงปกป้องผลประโยชน์ของชุมชน

ผลจากการศึกษาพบว่ากลไกการสื่อสารในการดำเนินงานร่วมกันของแกนนำประชาคมในกิจกรรมเชิงปกป้องผลประโยชน์ของชุมชน จะมีลักษณะคล้ายคลึงกับกลไกการสื่อสารในการจัดกิจกรรมเชิงรุกของประชาคม คือ มีแกนนำริเริ่มเป็นผู้นำในการดำเนินกิจกรรม โดยมีบทบาทเป็นผู้ดำเนินเรื่อง และเป็นตัวแทนของประชาชนในการเจรจาต่อรอง โดยลักษณะเครือข่ายการสื่อสารภายในแกนนำจะเป็นเครือข่ายการสื่อสารแบบกึ่งมีศูนย์กลาง และ พบรูปแบบการสื่อสารสองทางแบบเป็นทางการ และ ไม่เป็นทางการ คือมีการประชุมร่วมกันระหว่างแกนนำและชุดคูปปรึกษาหารือกันนอกที่ประชุม

ในเรื่องการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของแกนนำประชาคมจะพบว่า แกนนำประชาคมที่ให้ความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมจะมีน้อยลงเมื่อเทียบกับกิจกรรมในเชิงรุก ซึ่งผู้วิจัยสันนิษฐานว่าอาจเป็นเพราะยังไม่เห็นว่าการรื้อถอนอาคารโรงพิมพ์ครุสภาเป็นปัญหาาร่วมกันของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ประชุม โพธิกุล (2538) ที่กล่าวว่า กระบวนการแก้ไขปัญหาร่วมกันของสมาชิกอาจไม่เกิดขึ้นถ้าสมาชิกในชุมชนไม่รู้สึกว่าเป็นปัญหาร่วมกัน ดังนั้นผู้

ที่เข้าร่วมมือกันดำเนินการอนุรักษ์อาคารโรงพิมพ์อย่างจริงจัง จึงอยู่ในกลุ่มของแกนนำที่มีความสนใจในเรื่องนี้เท่านั้น คือ กลุ่มแกนนำริเริ่ม กลุ่มราษฎรอาวุโส และ มีกรรมการชุมชนเป็นผู้เผยแพร่ข่าวสารให้กับประชาชน ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้ต่างเห็นร่วมกันถึงความสำคัญของตัวอาคารในฐานะของการเป็น “ศูนย์วัฒนธรรมชุมชน” ที่จะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนต่อไป ดังนั้นการรื้อถอนจึงนับว่าเป็นปัญหาของชุมชนประการหนึ่ง และ ลักษณะการแก้ไขปัญหาของชุมชนโดยคนกลุ่มหนึ่งเป็นผู้ดำเนินการจะสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภูเขา ศรีวิลาส (2539) ที่ทำการศึกษากระบวนการแก้ไขปัญหาของชุมชนที่อยู่บนพื้นฐานของการช่วยเหลือเกื้อกูลในชุมชน พบว่าการแก้ไขปัญหาของชุมชน มักจะมีการดำเนินการในรูปของกลุ่ม หรือ องค์กรประชาชนเพื่อเป็นตัวแทนในการแก้ไข้ปัญหา

ลักษณะการทำงานในกิจกรรมในเชิงปกป้องผลประโยชน์ของชุมชน แกนนำประชาคมที่ดำเนินกิจกรรมอย่างจริงจังจะมีบทบาทอย่างมากกระบวนการในการแก้ไข้ปัญหา โดยเริ่มจาก การรับรู้ปัญหา การร่วมกันคิดเป้าหมายในการแก้ไข้ปัญหา การแสวงหาวิธีในการแก้ไข้ กำหนดแผนในการแก้ไข้ และลงมือแก้ไข้ ซึ่งในแต่ละกระบวนการจะต้องการข้อมูลข่าวสารอย่างมากเพื่อประกอบการตัดสินใจร่วมกัน ดังนั้นจึงต้องอาศัยกลไกการสื่อสารแบบสองทาง ในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และรับข้อมูลข่าวสารใหม่ๆตลอดเวลา (Judith Dwyer, 1997) กระบวนการแก้ไข้ปัญหาจึงจะมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับการดำเนินงานของแกนนำประชาคมในกิจกรรมนี้ โดยแกนนำจะมีการพูดคุยสอบถามความคืบหน้าของเหตุการณ์อย่างสม่ำเสมอ ทั้งร่วมเสนอความคิดเห็นในที่ประชุมเพื่อหาวิธีการแก้ไข้ปัญหาอย่างเต็มที่

ในเรื่องของการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารไปยังประชาชนในพื้นที่จะมีรูปแบบคล้ายคลึงกับกิจกรรมในเชิงรุก คือ การใช้สื่อทางเดียวแต่ในกิจกรรมนี้จะใช้แบบสอบถาม พร้อมทั้งเอกสารความสำคัญของอาคารโรงพิมพ์ และ การใช้สื่อบุคคลคือ กรรมการชุมชนที่เป็นที่รู้จักของคนในชุมชน แต่ผลจากการวิจัยยังพบว่าประชาชนในพื้นที่ซึ่งมีส่วนร่วม และให้ความสนใจอย่างจริงจังน้อยกว่าการดำเนินกิจกรรมเชิงรุก ซึ่งผู้วิจัยได้วิเคราะห์ว่าน่าจะมาจาก 2 สาเหตุ เช่นเดียวกัน คือ เนื้อหาของสื่อทางเดียวไม่สอดคล้องกับการรับรู้ของประชาชน และ บทบาทของสื่อบุคคลในการเผยแพร่

ประการแรก เนื้อหาของสื่อไม่สอดคล้องกับการรับรู้ของประชาชน ได้แก่ เนื้อหาที่ปรากฏในสื่อทางเดียวจะเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวกับความเป็นมาของอาคารโรงพิมพ์ และประโยชน์ที่จะได้รับ ซึ่งแกนนำที่ดำเนินการยังกลยุทธ์เหมือนกับกิจกรรมในเชิงรุก คือ เนื้อหาจะสื่อถึงวัฒนธรรม ความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน (Identity) ซึ่งเป็นไปตามหลักของการรวมตัวของประชาชนที่ควรสื่อให้เห็นถึงรากเหง้าของชุมชนเพื่อสร้างจิตสำนึกร่วมกัน (เสนห์ จามริก, 2541) ซึ่งเนื้อหาในส่วนนี้จะต้องมีการโน้มน้าวใจให้ผู้รับเห็นคล้อยตามจนนำไปสู่การเข้าร่วม ถ้าใช้กับสื่อทางเดียวซึ่งไม่ความสามารถในการโน้มน้าวใจประชาชนในพื้นที่ได้มากเท่าที่

ควร ซึ่งประชาชนมีความสนใจ และอยาก่วมอนุรักษ์อาคารไว้ แต่จะมีส่วนร่วมเพียงแคในการ
ตอบแบบสอบถามกลับมาเท่านั้น

ประการที่สอง บทบาทของสื่อบุคคลในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารในการดำเนินกิจกรรมเชิงรุกจะเป็นไปในลักษณะของการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการเพื่อขอความร่วมมือ แต่ไม่ได้ชี้ให้ประชาชนเห็นถึงประโยชน์ที่แต่ละบุคคล และชุมชนจะได้รับ รวมทั้งไม่ได้ชี้ให้เห็นว่าเป็นปัญหาของชุมชน ซึ่งจะเป็นการโน้มน้าวให้ประชาชนเข้าร่วมในการดำเนินกิจกรรมได้เป็นอย่างดี ดังนั้นสื่อบุคคลควรจะมีบทบาทในการโน้มน้าวประชาชนในพื้นที่ได้มากกว่านี้

นอกจากนี้ระยะเวลาในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ประชาชนในพื้นที่ยังไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมเท่าที่ควร คือ การที่แกนนำประชาคมเริ่มเผยแพร่ข่าวสารให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับทราบทันทีว่าจะมีการรื้อถอน แล้วถามความคิดเห็นของประชาชนเลย โดยไม่มีเวลาพอที่จะให้ประชาชนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารอย่างละเอียด เกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ทำให้ประชาชนสนใจเหตุการณ์และความเป็นไปในระยะแรก และต่อมาก็ลดความสนใจลง ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พัชรมณี เย็นมันคง (2539) ที่ทำการศึกษาในเรื่องการสื่อสารในภาวะความเสี่ยงของผู้รับสารในเขตที่มีการก่อสร้างโรงงานไฟฟ้าความร้อนจากขยะ จ. เชียงใหม่ ที่พบว่า กลุ่มผู้รับสารที่ได้รับทราบข้อมูลของโครงการในระยะกระชั้นชิดเกินไป ดังนั้นข้อมูลที่ได้รับจึงไม่เพียงพอในการตัดสินใจยอมรับโครงการได้

สำหรับการดำเนินงานร่วมกับบุคคลภายนอกจะมีลักษณะเครือข่าย “ความแน่นของความสัมพันธ์แบบหลวม”(The Strength of Weak Ties) และ มีแกนนำริเริ่มเป็น “ตัวเชื่อม” ระหว่างบุคคลภายนอก กับประชาคมเช่นเดียวกับกิจกรรมในเชิงรุก โดยจุดเด่นของการใช้เครือข่ายการสื่อสารแบบนี้ ในกิจกรรมในเชิงปกป้องผลประโยชน์ของชุมชน จะใช้ในการสนับสนุนในเรื่องความคิดเห็น และการระดมสมอง

จากผลการวิจัยจะพบว่าแกนนำประชาคมจะใช้เครือข่ายบุคคลภายนอกที่มีความชำนาญในด้านต่างๆ เข้ามาร่วมแก้ไขความขัดแย้งด้วย โดยแกนนำประชาคมจะขอความร่วมมือจากอาจารย์ นักวิชาการและ ผู้เชี่ยวชาญในแขนงต่างๆที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งผู้มีหน้าที่ที่เกี่ยวข้องหรือผู้ที่ได้รับยอมรับในสังคม เช่น กรมศิลปากร ฯลฯ ในการขอความสนับสนุนในเรื่องความคิดเห็น และขอความร่วมมือจากอาจารย์นักวิชาการในการระดมสมองในขั้นตอนของการลงมือแก้ไขปัญหา โดยความร่วมมือของหลายฝ่ายก็ส่งผลให้การดำเนินกิจกรรมของประชาคมประสบความสำเร็จพอสมควร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Gay และ Donald Lumsden (1998) ที่กล่าวว่าในปัจจุบันปัญหาต่างๆมีความซับซ้อนมากขึ้น โดยผู้นำหรือผู้ดำเนินการฝ่ายเดียวคงไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ทั้งหมด ดังนั้นในการแก้ปัญหาต่างๆควรให้ผู้ที่มีความชำนาญในด้านนั้นๆ เข้ามาร่วมในการแก้ไขปัญหา

จะเห็นได้ว่า จากการที่ประชาคมได้พยายามหาแนวร่วมจากบุคคลภายนอกในด้านต่าง ๆ และบุคคลที่เป็นที่ยอมรับของคนทั่วไปในสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ซึ่งทำให้คนทั่วไปได้รับรู้ถึงประเด็นในการขัดแย้งได้พอสมควร จะมีความสอดคล้องกับกลยุทธ์ในการแก้ไขปัญหากลางในองค์กรที่ William W. Neher (1997) เรียกว่า Whistle-Blowing ที่คนในองค์กรเมื่อรู้สึกถึงความซับซ้อนใจแต่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลง หรือ แก้ไขได้โดยการร้องเรียนถึงผู้มีอำนาจโดยตรง ก็จะใช้บุคคลภายนอกในการปลุกกระแส ให้ผู้มีอำนาจรับผิดชอบโดยตรงได้หันมาตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น

นอกจากนี้ดำเนินงานกับบุคคลภายนอกในอีกลักษณะหนึ่งในการแก้ไขความขัดแย้ง คือ การเจรจาต่อรองกับกรมธนารักษ์ ซึ่ง Dean G. Pruitt และ Peter J. Carnevale ได้กล่าวว่า การเจรจาต่อรองเป็นกลไกการสื่อสารอันหนึ่งที่จะช่วยแก้ไขความขัดแย้งระหว่างกลุ่มได้ โดยการเจรจาเกิดขึ้นหลายครั้งและมีทั้งรูปแบบการสื่อสารที่เป็นทางการ และ ไม่เป็นทางการ ซึ่งการเจรจาเพื่อแก้ไขปัญหานั้นจะเป็นการตกลงร่วมกันโดยมีฝ่ายที่เป็นกลาง คือ กรุงเทพมหานคร เป็นผู้ร่วมในการตัดสินใจ ผลจากการวิจัยพบว่าทั้ง 2 ฝ่ายต่างยืนยันในแนวคิดของตนเอง โดยที่บางครั้งฝ่ายหนึ่งไม่ยอมรับฟังเหตุผลของอีกฝ่าย ซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักการในการเจรจาต่อรอง ที่กล่าวว่าการเจรจาต่อรองที่ประสบผลสำเร็จนั้นสองฝ่ายต้องเจรจาต้องมีทั้งการให้และการรับ ไม่ควรยื่นคำขาด (วีรจิต กลัมพะสุด, 2540) นอกจากนี้ สมิต สัชฎุกร (2530) ได้เสนอว่า การฟังและการให้ข้อมูลย้อนกลับซึ่งกันและกันจะทำให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพมากขึ้น จะเห็นได้ว่าการไม่ยอมรับฟัง หรือ ยืนยันความคิดเห็นของฝ่ายหนึ่งเป็นเหตุให้การเจรจาในแต่ละครั้งไม่ประสบผลสำเร็จและสามารถหาข้อตกลงร่วมกันได้

การดำเนินการในการปกป้องผลประโยชน์ของชุมชนจบลงได้ด้วยการไกล่เกลี่ยจากฝ่ายที่เป็นกลาง คือ กรุงเทพมหานคร โดยผลที่ออกมาคือ ไม่มีฝ่ายใดได้ในสิ่งที่ฝ่ายตนเรียกร้องอย่างเต็มที่ แต่เป็นการยอมเสียบางส่วนที่ตนเรียกร้องเพื่อให้เกิดข้อยุติได้ ซึ่ง Judith Dwyer (1997) เรียกกลยุทธ์ในการต่อรองแบบนี้ว่า กลยุทธ์แบบแพ้-แพ้ คือทั้ง 2 ฝ่ายต่างไม่ได้ในสิ่งที่ตนต้องการ หรือแต่ละฝ่ายได้ส่วนที่ตนเองต้องการข้างละนิด ซึ่งส่วนใหญ่การแก้ปัญหาแบบนี้ มักมีคนกลางมาช่วยตัดสินใจให้ ซึ่งเป็นวิธีการแก้ปัญหาที่พบบ่อยๆ ในสังคม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการรวมกลุ่มของประชาชน

1. ในการก่อตัวในระยะแรกของกลุ่ม แกนนำในการรวมกลุ่มควรมีจุดเริ่มจากการที่ค่อนข้างมีใจรักในการทำงานเพื่อส่วนรวม และมีลักษณะที่สามารถเชื่อมโยงได้กับทั้งบุคคลภายนอกชุมชน และ บุคคลภายในชุมชน

2. ในระยะแรกของการรวมกลุ่มควรเริ่มจากการสื่อสารที่ไม่เป็นทางการเพื่อให้สมาชิกได้ทำความรู้จักกันก่อน และเป็นการสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงานร่วมกัน แล้วจึงมีการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการในการทำความเข้าใจในวัตถุประสงค์ร่วมกัน

3. บุคคลภายนอกที่จุดประกาย หรือ แคนนำในการรวมกลุ่มควรมีการจัดกิจกรรมย่อยๆ เพื่อเป็นเวทีในการที่จะให้คนในชุมชนมาร่วมพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และ เรียนรู้ร่วมกันเพื่อที่จะนำไปสู่การรวมกลุ่มที่แท้จริงของประชาชน

4. ลักษณะของกิจกรรมที่จะก่อให้เกิดการรวมกลุ่มน่าจะเป็นกิจกรรมที่อยู่ในชีวิตประจำวันของประชาชน และน่าจะมีลักษณะของเอกลักษณ์ของชุมชนรวมอยู่ด้วย เพื่อเป็นการสร้างความผูกพันกับท้องถิ่น และสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนได้มีความตระหนักที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลรักษาชุมชน

5. “ตัวเชื่อม” ระหว่างคณะทำงานกับประชาชนในท้องถิ่น น่าจะเป็นผู้ที่สามารถเข้าใจในวัตถุประสงค์ของการรวมตัวกัน และ มีความใกล้ชิดสนิทสนม เป็นที่ยอมรับนับถือของคนในชุมชน เพื่อที่จะสามารถเผยแพร่และชักจูงให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

6. คณะทำงานในการรวมกลุ่มควรมีบุคคลที่สามารถเชื่อมโยงกับบุคคลภายนอกในการดำเนินงาน เพราะในการดำเนินงานของประชาคมยังต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลภายนอกด้วย

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. แคนนำประชาคมน่าจะมีการสื่อสารกับกรรมการประชาคม หรือ ประชาชนในพื้นที่ให้ได้รับรู้ถึงประโยชน์ที่จะได้รับอย่างเป็นรูปธรรมจากการร่วมกิจกรรมกับประชาคม เพื่อเป็นการชักจูงให้คนในชุมชนสนใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมมากยิ่งขึ้น

2. แคนนำประชาคมน่าจะเพิ่มบทบาทของสื่อบุคคลให้มากขึ้นในการโน้มน้าวให้คนในพื้นที่ได้มามีส่วนร่วม โดย อาจจะอธิบายถึงวัตถุประสงค์ในการดำเนินกิจกรรม และ ประโยชน์ที่จะได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรม

3. แคนนำประชาคมน่าจะมีการเชื่อมโยงกับกลุ่มของคนทำงาน ที่อาศัยอยู่ในชุมชน แต่ไม่มีช่องทางในการเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งคนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่ค่อนข้างจะมีแนวโน้มว่าจะเข้ามามีส่วนร่วมถ้าพวกเขามีช่องทางในการเข้าร่วมได้

4. หน่วยงานภายนอก หรือ แกนนำประชาคมน่าจะมีการจัดอบรมผู้ที่มีบทบาทในการเป็นตัวแทนกลุ่ม หรือ ตัวแทนชุมชนให้มีทักษะในการสื่อสารกับประชาชนในพื้นที่

5. ในกรณีที่เกิดความขัดแย้งขึ้น ระหว่างแกนนำในชุมชน ฝ่ายที่มีความขัดแย้งกัน น่าจะมีการพูดคุยตกลงทำความเข้าใจกัน ก่อนที่จะเกิดความขัดแย้งที่รุนแรง เพื่อประโยชน์ในการร่วมกันดำเนินงานอีกต่อไป ในจุดที่จะร่วมกันได้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. น่าจะมีการศึกษาในเรื่องของอิทธิพลของสื่อมวลชนที่มีผลต่อการดำเนินงานของประชาคมเนื่องจากประชาคมบางลำพู เป็นที่รู้จักอย่างมากของประชาชนทั่วไป โดยผ่านทางสื่อมวลชน

2. น่าจะมีการศึกษาถึงการสื่อสารในการจัดการในเครือข่าย และ ผลการดำเนินงาน เนื่องจากในขณะที่ผู้วิจัยกำลังดำเนินการศึกษานั้น ประชาคมบางลำพูได้มีการปรับกระบวนการดำเนินกิจกรรมของประชาคมใหม่ โดยแยกงานเป็นเครือข่ายต่าง ๆ

3. น่าจะมีการศึกษาถึงการรวมตัวของชุมชนในลักษณะอื่นๆ เช่น ชุมชนที่รวมตัวกันเพราะเกิดปัญหาวิกฤต ชุมชนที่เกิดจากการรวมตัวของคนที่มีความรู้พื้นฐานการศึกษา อาชีพฐานะคล้ายคลึงกัน เนื่องจากการรวมตัวของประชาคมบางลำพูเป็นการรวมตัวของประชาชนที่มีความแตกต่างกัน คือ เป็นการร่วมกันดำเนินกิจกรรมของคนที่ย้ายเข้ามาในชุมชนกับคนดั้งเดิมในชุมชน และ เป็นการรวมตัวกันโดยที่ชุมชนไม่ได้เกิดปัญหาวิกฤตใดๆ

4. น่าจะมีการศึกษาเปรียบเทียบกลไกการสื่อสารในการรวมกลุ่ม และ การจัดการภายในกลุ่ม ของประชาคมอื่นๆที่มีลักษณะแตกต่างไปจากประชาคมบางลำพู ซึ่งมีการรวมตัวจากการจุดประกายของบุคคลภายนอก เช่น ประชาคมที่มีการรวมตัวกันระหว่างหน่วยงานธุรกิจ ประชาคมที่มีการรวมตัวกันโดยคนในท้องถิ่นเป็นผู้ริเริ่ม ประชาคมที่มีการรวมตัวกันโดยนโยบายของท้องถิ่น